

รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรุสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา

อาหาหมัด	มามะ
สุรียา	บอสู
ฮัมตัน	เตาะสาตู
เมธินี	ทิพย์สุวรรณศิริ
กนกพิชญ์	เกื้อสงค์
จิราภรณ์	เส้นเหมาะะ
พิชชาภรณ์	ผ่องนำชม
อับดุลเลาะ	จะปะเกีย
ยุทรภูมิ	เส้นฤทธิ์

ได้รับทุนสนับสนุนภายใต้โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาวุฒิกิจเพื่อแก้ไข
ปัญหาผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Modle for creative spaces for youth groups in Rusamilae, Pattani
with volunteer activities

Ahamad	mama
Suriya	Bosu
Hamdam	Tohsatu
Metinee	Thipsuwansiri
Ganokpich	Keousong
Jiraporn	Senmoh
Pitchaporn	Pongnachom
Abdulloh	Japakiya
Yuttapoom	Senrit

Funded under the Action Research Program to develop researchers to
address impact problems. from the unrest
in the southern border provinces
Prince of Songkhla University Pattani Campus

ชื่อโครงการ	รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา
ชื่อนักศึกษา	นายอาหาหมัด มามะ นางสาวสุรียา บอสู นายฮัมดัน เตาะสาตู นางสาวเมธินี ทิพย์สุวรรณ นางสาวสิริกนกพิชญ์ เกื้อสงค์ นางสาวจิราภรณ์ เส้นเหมาะ นางสาวพิชชาภรณ์ ผ่องนำชม นายอับลูเลาะห์ จะปะเกีย นายยุทธภูมิ เส้นฤทธิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	นายอนุพนธ์ อูมาและ อาจารย์ เจ๊ะยารีเยาะ เจ๊ะไส๊ะ
ปีการศึกษา	2564

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่เกิดในเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง ในชุมชนรูสะมิแล และเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางกิจกรรมจิตอาสา ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์เรียนรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการแก้ปัญหา การค้นพบข้อมูลทั่วไปด้วยวิธีการถอดบทเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อไปสู่การขยายสู่พื้นที่การเรียนรู้ การจัดการพื้นที่เรียนรู้เชิงพื้นที่ และเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ตำบลรูสะมิแล บริบทพื้นที่ การถอดบทเรียน การประเมิน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PPA) ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ผลจากการถอดบทเรียนสาเหตุความหมาย รูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์ของการดำเนินงาน กระบวนการและรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสา และการสะท้อนคิดหลังจากการทำกิจกรรม ผลการศึกษา พบว่า โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชน จะใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว มีเวลาว่างที่จะรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม เยาวชนกลุ่มตัวอย่างกล้าแสดงออกด้านความคิด และมีความเป็นผู้นำและผู้ตาม และการออกแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์พื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางกิจกรรมจิตอาสา ก็มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนที่กลุ่มเยาวชนต้องพัฒนา คือการจัดการขยะในชุมชนซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเกิดจากการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ชุมชนอย่างง่าย คือต้นไม้ชุมชนวิเคราะห์ปัญหา และพื้นที่ดังกล่าวสามารถทำกิจกรรมนันทนาการ ร่วมด้วยและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนทำให้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่การเกิดกลไกการขับเคลื่อนในระดับนโยบายแนวทางกระบวนการให้เป็นรูปธรรมภายในชุมชน

คำสำคัญ : พื้นที่สร้างสรรค์ กลุ่มเยาวชน กิจกรรมจิตอาสา

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษา รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมายด้วยความกรุณาในการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ต้นโครงการและเอาใจใส่อย่างยิ่งจาก คุณอนุพนธ์ อูมา ตั้งแต่การเขียนโครงการตลอดจนจบโครงการ และอาจารย์เจ๊ะยารีเย๊ะ เจ๊ะโส๊ะ อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ฮาซานะ ไพเราะที่ได้แนะแนวทางการเขียน และได้ปรับปรุงแบบ การเขียนให้ถูกต้องกระชับและเนื้อหาที่น่าสนใจ ทั้งนี้ท่านได้เสนอแนวทางการสืบค้นการเขียนข้อมูลความร่วมมือในการให้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการศึกษาในการทำวิจัย จนทำให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รชานี เจ๊ะอาแซ ที่ให้โอกาสในการทำวิจัย ตลอดจนการตรวจสอบแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูง และขอขอบคุณกลุ่มเยาวชนพื้นที่รูสะมิแล ในการให้ข้อมูลทั้งที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และสถานที่ตัวอย่าง ขอขอบคุณแหล่งทุนสนับสนุน ภายใต้โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศูนย์วิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณอย่างสูง สำหรับทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณพระคุณบิดาและมารดาที่คอยส่งยิ้มและให้กำลังใจมาตลอด รวมทั้งให้การสนับสนุน จนการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและจะระลึกถึงตลอดไป

จัดทำโดย

นายอาหาหมัด มามะ และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค
บทที่1	
ที่มาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	2
วัตถุประสงค์.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
บทที่2	
เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	5
พื้นที่สร้างสรรค์ในเด็กและเยาวชน.....	5
กิจกรรมการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์.....	7
พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน.....	10
บทที่3	
ขอบเขตการศึกษา.....	21
ระเบียบวิธีวิจัย.....	22
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	24
ขอบเขตการวิจัย.....	24
บทที่4	
ผลการวิจัย.....	25
บทที่5	
สรุปและอภิปรายผล.....	29
บรรณานุกรม.....	31
ภาคผนวก รูปภาพจากกิจกรรม.....	33
ประวัติผู้วิจัย.....	42

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

สภาพการณ์ปัจจุบันปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและยุคสมัยโดยรวมวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจนลึบไปว่าวิถีสังคมหรืออัตลักษณ์ ที่เป็นจุดเด่น ในแต่ละพื้นที่ส่งผลต่อสภาพสังคมและจิตใจของมนุษย์ที่ทำให้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และส่งผลถึงปัจจัยต่างๆของการเกิด ปัญหาที่ซับซ้อนตามมารวมถึงคุณภาพชีวิตการขับเคลื่อนงานเครือข่ายนับเป็นมิติหนึ่งที่มีการเชื่อมโยงกันในกลุ่มวัยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งสถานบันครอบครัว เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลถึงความเหลื่อมล้ำการขาดโอกาสทางชีวิตหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยรุ่นหรือเยาวชน ซึ่งเป็นวัยที่พยายามค้นหาความต้องการหรือค้นหาตัวเองรู้จักบทบาทหน้าที่และเป็นวัยที่พัฒนาความสามารถเฉพาะตนเพื่อที่จะวางแผนชีวิตต่อไปในอนาคต ซึ่งถ้าในระยะนี้วัยรุ่นประสบความสำเร็จในการค้นหาเอกลักษณ์ของตัวเอง วัยรุ่นเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักความสามารถของตน มีการวางแผนชีวิตที่เหมาะสม (Erikson, 1968) ในทางตรงกันข้ามหากมีปัจจัยที่แทรกเข้ามาในช่วงเวลานี้ อาจจะทำให้เยาวชนไม่ได้รับการพัฒนาตนเองอย่างที่ควรจะเป็น สำนักแรงงานในประเทศมาเลเซียของกระทรวงแรงงาน รายงานว่าในปี 2561 มีคนไทยในพื้นที่สามจังหวัดที่ไปทำงานในประเทศมาเลเซียทั้งหมดราว 200,000 คน (Pongpiphat Banchanont, 2021) ซึ่งส่งผลให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง รวมถึงขาดการปรึกษาด้านปัญหาชีวิต ปรึกษาปัญหาชีวิตจากเพื่อน และอาจนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ไม่ถูกวิธีการแก้ไขปัญญา ทักษะการใช้ความรุนแรงนับเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมรุนแรงของวัยรุ่น หากมีทัศนคติที่ไม่สนับสนุน หรือไม่เห็นด้วยต่อการทะเลาะวิวาท การกระทำผิด และการใช้ความรุนแรงก็จะเป็นปัจจัยที่จะปกป้องให้บุคคลไม่กระทำความรุนแรง (ชนาธิป สุนทรภักดี, 2559) ดังนั้นการพัฒนาเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องร่วมด้วยช่วยกันในการประคับประคองและส่งเสริมให้พัฒนาอย่างการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สำนักงานกองทุนสร้างเสริม (สสส.) ได้มีการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน โดยมีการดัดนักศึกษา อาสาสมัคร ผู้ที่มีความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผลิตสื่อ โปสเตอร์ หนังสือ สารคดี เสนอเรื่องราว จุดดีจุดเด่นของชุมชน สร้างและเพิ่มจำนวนแกนนำอาสาสมัครเด็กเยาวชน ชุมชนที่สามารถสื่อสารเรื่องราว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตการกินอยู่ของตนเองให้เกิดเป็นพื้นที่ (दनया, 2561) สภาพเด็กและเยาวชนนับว่าเป็นหน่วยย่อยหนึ่งที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพเป็นกลไกของการผลักดันนโยบายให้กับเด็กและเยาวชนในการจัดทำยุทธศาสตร์

การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนสถานการณ์ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ ยังมีประเด็นที่ต้องระมัดระวังและแก้ปัญหาจากหลายหน่วยงาน เช่น ประเด็นปัญหาเสพติด การมีความสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การขาดความรู้ความเข้าใจในการปรับตัวในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนเรื่องสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ (ดิเรกหามานมานะ และคณะ,2563) หน่วยงานภาครัฐเอกชนและนักกิจกรรมในพื้นที่พยายามที่จะรังสรรค์นวัตกรรมทางความคิดใหม่ๆเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ของการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยใช้ช่องทางต่างๆ ในการสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนในพื้นที่ร่วมกันมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในบ้านเกิดตัวเอง เช่น การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านภาพวาดภาพถ่ายและภาพยนตร์สั้น(รุชณี ชูสารอ และชัยวัฒน์,2562) การมีส่วนร่วม ในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ เพื่อกลุ่มเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนมีความเข้าใจ ตระหนักรู้เพื่อแก้ปัญหาสังคมพื้นที่สร้างสรรค์เป็นพื้นที่สร้างความปลอดภัยทางความคิด การแสดงออก ซึ่งสอดคล้อง กับการดำเนินชีวิตของโดยการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์แล้วเกิดกระบวนการเพื่อไปสู่กิจกรรมที่สร้างสรรค์

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ตอนใต้ของประเทศไทยมีเนื้อที่ประมาณ 1,212,723 ไร่ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ราบลุ่ม และพื้นที่ภูเขา ซึ่งเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานีมีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดที่สูงเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดยะลา นราธิวาส และสตูล ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้เป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การประมง และอุตสาหกรรมขนาดย่อม ทั้งนี้อาจส่งผลถึงสภาพความเป็นอยู่เศรษฐกิจและการดำรงชีพตามบริบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่สามจังหวัดเป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์และอาจส่งผลต่อกลุ่มเปราะบางรวมถึงความรุนแรงในพื้นที่ที่ส่งผลให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีบทบาทและดูแลและพัฒนาพื้นที่ในหลากหลายประเด็น เช่น ในเยาวชนที่มุ่งหวังการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆที่อาจส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยการสื่อสารผ่านเรื่องราวต่างๆเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นแนวทางการเพิ่มแรงจูงใจ และกระตุ้นให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์สามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ได้ใช้พื้นที่นี้เป็นจุดส่วนรวมของเยาวชนในพื้นที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของพื้นที่และเปลี่ยนพื้นที่ด้วยบรรยากาศสร้างสรรค์และมีความตระหนักให้มีความสำคัญกับการพัฒนาตนเองชุมชนและประเทศต่อไป

คำถามการวิจัย

- คุณคิดว่าพื้นที่สร้างสรรค์ของคุณควรเป็นในรูปแบบใด
- อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
- คุณคิดว่ามีปัจจัยอะไรที่เราสามารถควบคุม
- ในพื้นที่สร้างสรรค์ควรมีกิจกรรมอย่างไร ควรทำอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อค้นหาปัญหาปัจจุบันในเยาวชนกลุ่มตัวอย่างในชุมชนรัฐสมิแล
2. เพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางกิจกรรมจิตอาสาร่วมกัน
3. เพื่อให้เยาวชนมีพื้นที่ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์เกิดประโยชน์เรียนรู้ร่วมกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลจากการถอดบทเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
2. ขยายสู่พื้นที่การเรียนรู้ การจัดการพื้นที่เรียนรู้เชิงพื้นที่ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดปัตตานี มีขอบเขตการวิจัย 4 ด้าน ดังนี้

ด้านเนื้อหา การศึกษาค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี ก่อให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนปัตตานี โดยศึกษา บริบทพื้นที่ บุคคล กิจกรรมด้วย การถอดบทเรียน การประเมิน เพื่อได้ข้อเสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและ เยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี

ด้านสนามวิจัย จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดที่อยู่ตอนใต้ของประเทศไทยมีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจในพื้นที่ เช่น ภาษาวัดนธรรมการเมืองการปกครองรวมถึงการดำเนินชีวิตและด้วยความรุนแรงของสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ยังมีหลายจุดหลายประเด็นที่ต้องดูแลโดยเฉพาะพื้นที่เปราะบางนั้นหมายถึงเด็กและสตรี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ สภาเด็กและ เยาวชนในจังหวัดปัตตานี

ด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี 20 คน

ด้านระยะเวลา 1 ธันวาคม 2564 – 30 เมษายน 2565

นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่สร้างสรรค์ หมายถึงเป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นการกระทำกิจกรรม และเป็นประโยชน์พื้นที่พัฒนาเพิ่มเติมศักยภาพเชิงบวกที่สร้างสรรค์ และสามารถขับเคลื่อนยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่กลุ่มนั้นได้อย่างผาสุก

กระบวนการพัฒนา หมายถึงเป็นขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้วเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมุ่งให้มีลักษณะใหม่ เกิดขึ้นมาโดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่รวมถึงการพัฒนา ศักยภาพการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การใช้วิจารณญาณในเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์

แนวทางในการพัฒนา หมายถึง แนวทางในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคิด

และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ตั้งแต่ระดับบุคคลรวมถึงระดับสังคมตามลักษณะสังคมที่ควรจะเป็นและมี
การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเดิม

บทที่ 2

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาปัญหาปัจจุบันที่เกิดในเยาวชนกลุ่มตัวอย่างในชุมชนรูสะมิแล และเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางการกิจกรรมจิตอาสาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เกิดประโยชน์เรียนรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการแก้ปัญหาโดยการค้นพบข้อมูลทั่วไป ด้วยวิธีการถอดบทเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อไปสู่การขยายสู่พื้นที่การเรียนรู้ การจัดการพื้นที่เรียนรู้เชิงพื้นที่ และเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ตำบลรูสะมิแล บริบทพื้นที่ การถอดบทเรียน การประเมิน ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

พื้นที่สร้างสรรค์ในเด็กและเยาวชน

กิจกรรมการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์

พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

พื้นที่สร้างสรรค์ในเด็กและเยาวชน

“พื้นที่สร้างสรรค์” หมายถึง เป็นพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนารอบด้านตามวัย และตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบบริบทของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของเด็ก ครอบครัว ชุมชน และหมายถึง สถานที่ หรือโอกาส ที่เด็ก ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุข จนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์ ลักษณะของพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน คือ สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเด็ก ด้านต่างๆได้อย่างปลอดภัย และสร้างสรรค์ โดยมีหลายมิติ คือ พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางความคิด ทางสังคม พื้นที่ทางสื่อ พัฒนาการตามวัย และตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของเด็กกลุ่มต่างๆ และ เน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พื้นที่สร้างสรรค์นั้นจะต้องสร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ตอบสนองความต้องการของเด็ก เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์อาจเป็นในรูปแบบของกิจกรรมเพื่อให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผลและสามารถส่งเสริมแนวทางด้านความคิดและเพราะเด็กบางครั้ง ต้องการความท้าทายในด้านความคิดการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับมี แนวคิดทฤษฎีที่ใช้คือ ทฤษฎีของ Erikson (1963) ได้ศึกษาวัยรุ่นอยู่ในช่วง stage 5 (Identity vs Identify confusion) ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย วัยนี้เป็นวัยที่เริ่มรู้จักความต้องการของตัวเอง ต้องการเรียนรู้ ค้นหา และทดลองทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เริ่มมีแนวทางของตัวเอง สังคมของเด็กวัยนี้จะเป็นกลุ่มเพื่อน จะยึดแบบจากกลุ่มเพื่อน จนบางครั้งอาจเกิดความสับสนว่าจะเชื่อฟังใครเช่น จะเชื่อฟังพ่อแม่ หรือกลุ่มเพื่อน วัยนี้จะเป็นวัยที่มีบุคลิกภาพที่ยังไม่

มั่นคงทั้งทางอารมณ์และจิตใจ ดังนั้นการให้คำแนะนำ และคำปรึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ปกครอง ดังวิจัยหนึ่งพบว่า ปัจจัยสำคัญเพื่อพัฒนาเยาวชน นักคิดสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย คุณลักษณะภายในตน คือ ความมุ่งมั่น กล้าหาญ จินตนาการ ทักษะแห่งการเรียนรู้ รวมถึงมีประสบการณ์ในพื้นที่ สาธารณะ และถูกบ่มเพาะด้วยผู้สร้างการเรียนรู้ คือ พ่อแม่ ครู เพื่อน นักคิดต้นแบบ และมีวิถีชีวิต บ้าน โรงเรียน และชุมชน ที่ร่วมบ่มเพาะ เยาวชน (โชติเวชญ และคณะ 2562) เป้าหมายการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ (1) การพัฒนาวิถีชุมชนให้สอดคล้องกับ หลักการและแนวทางศาสนา (2) การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนให้เกิดสันติสุข (3) การฟื้นฟู วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน และ (4) เพื่อวางรากฐานการพัฒนาแบบพึ่งตนเองของ ชุมชน ภายใต้แนวคิดที่ว่า “การใช้หลักศาสนา สร้างศรัทธา และการพัฒนา โดยชุมชน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ การใช้หลักศาสนาและศรัทธาในงานพัฒนา การสร้างรูปแบบการพัฒนา “สี่เสาหลัก” การพัฒนา ที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง และการ สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับชุมชนเพื่อหนุนสร้างสันติสุข ดังนี้

1. การใช้หลักศาสนาและศรัทธาในงานพัฒนา การใช้ชื่อว่าชุมชนศรัทธานอกจากจะสื่อถึงการสร้างชุมชนในอุดมคติ ด้วยการ ผสมผสานและบูรณาการงานพัฒนาเข้ากับวิถีชุมชนบนฐานของอัตลักษณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียวแล้ว ยังเป็นการชี้ชวนให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อน กิจกรรมที่ต้องอ้างอิง หลักการศาสนาและบรรทัดฐานที่ดีงามของชุมชน ดังนั้นหัวใจ สำคัญของแนวคิดการใช้หลักศาสนาและศรัทธา คือการบูรณาการเข้ากับกิจกรรม และกระบวนการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับมิติและประเด็นด้านต่างๆ ของชุมชนทั้ง ในเชิงกายภาพ การพัฒนาศักยภาพเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และจิตวิญญาณ ในทุกระดับของการพัฒนา และทำให้เห็นว่าในวิถีแนว ทางการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลและชุมชน ไม่สามารถที่จะแยกออกจากองค์ประกอบ ด้านศาสนาได้ หากต้องการบรรลุเป้าหมายและเคลื่อนเข้าสู่การร่วมสร้างชุมชนศรัทธาที่ เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน

2. การสร้างรูปแบบการพัฒนา “สี่เสาหลัก การสร้างรูปแบบการพัฒนาที่เรียกว่า “สี่เสาหลัก” เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ว่า งานพัฒนาจะต้องสร้างพื้นที่ทางสังคมของชุมชนให้กว้างและมากพอ ที่สามารถทำให้เกิด การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ดังนั้นการพัฒนารูปแบบ เสาหลักจึงเป็นสัญลักษณ์การสร้างภาพตัวแทนของพื้นที่แห่งอำนาจ ที่จะทำให้เกิดการ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา จากกลไกที่จะทำให้เกิด การระดมความร่วมมือ ซึ่งก็คือ “ผู้นำชุมชน” ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อันประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำธรรมชาติ/องค์กร ชุมชน และผู้นำศาสนา/จิตวิญญาณ ที่จะทำหน้าที่ในการสร้างพื้นที่สาธารณะร่วมกันสำหรับ “การพัฒนาในชุมชน” โดยมีมัสยิดเป็นพื้นที่ก่อการพลีกรอบบาทใหม่ ผ่านการเรียนรู้ ประสบการณ์ และการเปิดโลกแห่งการเรียนรู้ใหม่ของชุมชน ที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับ กระบวนการทางสังคมของชุมชนที่กว้างและหลากหลายขึ้น

3. การพัฒนาที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง เครือข่ายชุมชนศรัทธาให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยึดถือ “หมู่บ้าน” ในฐานะหน่วยพื้นฐานทางการปกครองที่เล็กที่สุดของรัฐตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เป็นตัวกำหนดการนิยามและให้ ความหมายความเป็นชุมชน และใช้พื้นที่ชุมชน/หมู่บ้านเป็นจุดเชื่อมโยงผสมผสานการ พัฒนาแบบยึดพื้นที่ (Area Approaches) เพื่อปฏิบัติการทางสังคม และบูรณาการงานพัฒนาจากภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางและเป็นแกน

หลักในการพัฒนา ทั้งนี้เพราะการพัฒนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมามีลักษณะชั้นนำและสั่งการจากหน่วยงานราชการ ทำให้ชุมชนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง คำนึงกับการรับคำสั่ง ดังที่คณะ ของแกนนำขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนศรัทธาที่ว่า “ชาวบ้านถูกสั่งจนเคยชิน กับการรับคำสั่ง ไม่กล้าคิดในเรื่องที่ไกลกว่าเรื่องในครอบครัวของตัวเอง แต่การเปลี่ยนแปลง กระบวนการพัฒนาที่เน้นการค้นหาและดึงศักยภาพชุมชน โดยเริ่มต้นจากกิจกรรมเล็กๆ ใกล้ตัว ก่อนเชื่อมโยงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและขบวนการใหญ่ ชุมชนศรัทธา เป็นจุด เริ่มต้นสำคัญที่ทำให้ชุมชนกล้าเรียนรู้และลองผิดลองถูกในกิจกรรมการพัฒนาที่เกิดจากการศึกษาวิเคราะห์ และกระบวนการประชาคมทำให้สามารถหลอมรวมร้อยพันความเป็น ชุมชนขึ้นมาใหม่ ในความสัมพันธ์ที่ว่านี้ ดังความเห็นแกนนำชุมชนที่ว่า “อยู่ในบ้านในครอบครัว เราแคบ อยู่ในกลุ่ม เรากว้าง สนุกกับการประชุมประชาคม ทำให้เราคิด จากไม่รู้ก็รู้ขึ้น ความคิดดีขึ้น รวมกลุ่ม ได้เพื่อน... เมื่อก่อนนายเจ้าหน้าที่รัฐ) บอกให้ทำอะไรก็ทำ บอก ให้พูดไม่กล้าพูด ถึงมีเวทีพูดไม่กล้าพูด ทุกอย่างจึงผูกขาดไว้ที่ผู้นำไม่กี่คน

4. การสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับชุมชนเพื่อหนุนสร้างสันติสุข รายงานการเสวนาโต๊ะกลมเรื่องงบประมาณและนโยบายรัฐในพื้นที่ชายแดน ภาคใต้: ความเป็นจริงและข้อจำกัด มีข้อสรุปที่เป็นสาระสำคัญว่าการแก้ไขปัญหา ชายแดนภาคใต้ให้ประสบความสำเร็จต้องสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงจากชุมชน หรือ ที่เรียกว่า “การสร้างจุดแตกหักจากหมู่บ้าน” (คณะทำงานวาระสังคม, 2552) อันมี ความหมายในเชิงอุปลักษณ์ของการพัฒนาที่มีลักษณะการวางแผนจากส่วนกลาง โดยกลไกทางการเมือง การทหาร และระบบราชการ ทำให้เกิดปัญหาประสิทธิภาพ ความล่าช้า และไม่โปร่งใสในการบริหารงบประมาณ และที่สำคัญคือขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของชุมชนที่มองว่า การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาเป็นการ “คิดแทน ทำแทน เงินท่วมหมู่บ้าน แต่แก้ปัญหา ไม่ได้” ดังนั้นจึงต้องปรับเปลี่ยนมุมมองในการแก้ไขปัญหา และสร้างสันติสุข จากแนว ทางการทหารหรือการเมืองและกลไกระบบราชการ สู่มุมมองที่เรียกว่า “การพัฒนา เพื่อสร้างจุดแตกหักที่ชุมชน” อันมีนัยความหมายของการสร้างกระบวนการพัฒนาในระดับชุมชน ที่สามารถหนุนเนื่องสู่การแก้ไขปัญหาความรุนแรง และการสร้างสันติสุข ในพื้นที่ ภายใต้วิถีอิสลามและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยมีกลไกขับเคลื่อนสำคัญ ใน 2 ระดับคือระดับชุมชนและระดับเครือข่ายทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข จึงกล่าวได้ว่า คุณภาพของเยาวชนในชาติจัดเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเมืองประเทศชาติจะพัฒนาได้นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการเงินหรือทรัพยากรธรรมชาติหากแต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนที่จะสามารถจัดการกับทรัพยากรอื่นๆอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดความสมดุลในสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

กิจกรรมการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์

โชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง และคณะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนนักคิดสร้างสรรค์ เพื่อศึกษาปัจจัยและกระบวนการคิดพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดสามด้านด้วยกัน คือ 1.แนวคิดด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เป็นกลุ่มของแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึง ศักยภาพทางสมองที่

ลักษณะความคิดแบบบอบเนกนัย (Divergent Thinking) สามารถคิดได้กว้างไกล หลายทิศทาง และหลายแง่มุม ซึ่งอยู่ในฐานะกระบวนการที่พัฒนาศักยภาพ เพื่อแสดงความสามารถด้านหนึ่งของสมองอย่างมีเอกลักษณ์ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการประกอบสร้างสิ่งใหม่ทางความคิด เป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาภายใต้เงื่อนไขของสถานการณ์หรือบริบทแวดล้อมที่ผู้คิดรับรู้และตีความ โดยความคิดสร้างสรรค์มีคุณลักษณะที่แสดงเห็นถึงความพยายามฉีกไปจากรูปลักษณ์เดิม หรือการกำเนิดรูปลักษณ์ใหม่ภายใต้กรอบแห่งการคิดและประสบการณ์เดิมของผู้คิด ผลงานของความคิดสร้างสรรค์จึงมีความสามารถที่จะเป็นต้นแบบ และเป็นแรงบันดาลใจต่อผู้ที่พบเห็นในการต่อยอดหรือพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 2. แนวคิดด้านการเรียนรู้ (Learning) ในฐานะกระบวนการที่มีขั้นตอนและแบบแผนเพื่อให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลแห่งการเรียนรู้ ด้วยการสร้างประสบการณ์เมื่อบุคคลเข้าไปสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม การฝึกหัด และการทดลองถูกผิด ซึ่งแนวคิดที่งานวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญ คือแนวคิด 3 ด้าน ได้แก่

2.1 พุทธิปัญญานิยม (Constructivism หรือ Cognitivetheory) ซึ่งเน้นที่องค์ประกอบด้านการสร้างความคิด (Conceptual aspects)มากกว่าองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral aspects) นักจิตวิทยากลุ่มนี้อธิบายการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการทำงานของสมอง เพื่อให้เกิดความรู้จดจำความรู้ และนำความรู้นั้นไปใช้แก้ปัญหา โดยมุ่งความสนใจไปที่กระบวนการภายในสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรู้ (Perception) การจัดระเบียบความรู้ (Reorganization) การเก็บสาระความรู้ (Stored) ตลอดจนการนำสาระความรู้ที่เก็บไว้มาใช้ได้ (Retrieval)

2.2 สังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social cognitive learningtheory) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) สำหรับตัวไม่จำเป็นต้องเป็นตัวที่มีชีวิตเท่านั้น แต่อาจจะเป็นตัวสัญลักษณ์ เช่น ภาพยนตร์ หรือ อาจจะเป็นรูปภาพการ์ตูนหนังสือก็ได้

2.3 พฤติกรรมนิยม (Behavioral theory) เป็นเรื่องของการวางเงื่อนไขแบบโอเปอเรนต์ (Operant conditioning) เพื่อหล่อเลี้ยงพฤติกรรมที่คาดหวังให้คงอยู่ด้วย แรงเสริมบวก (Positive reinforcement) หมายถึง คำพูดหรือสภาพการณ์ที่จะช่วยให้พฤติกรรมโอเปอเรนต์ที่คาดหวังเกิดขึ้นอีก หรือ สิ่งที่น่าจะเพิ่มความน่าจะเป็นไปได้ของการเกิดพฤติกรรมที่คาดหวัง และแรงเสริมลบ (Negative reinforcement) หมายถึง การเปลี่ยนสภาพการณ์หรือ เปลี่ยนสิ่งแวดล้อมบางอย่างก็อาจจะทำให้แสดงพฤติกรรม

3. แนวคิดการทำงานเป็นทีม (Teamwork) คือ การรวมกลุ่มคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยการบรรลุวัตถุประสงค์นั้นจำเป็นที่ทีมจะต้องบริหารจัดการหลายมิติทั้งมิติความสัมพันธ์ในกลุ่ม มิติบทบาทหน้าที่ของคนในกลุ่ม มิติการยอมรับและการตัดสินใจกลุ่มด้วยเหตุผล และมิติการคิดสร้างสรรค์เนื่องจากพลังกลุ่ม การบริหารจัดการมิติต่างๆ ให้เกิดความเหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นทีม การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ ความหมายพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคมพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้ (จำนงค์ อติวัฒน์

สิทธิ์,2532) ให้ความหมายไว้ว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสังคมหมายถึงสภาพหรือสถานการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นคนจำนวนมากพอที่จะมีความเห็นว่ามันอาจทนอยู่ในสภาพเช่นนั้นต่อไปได้ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขสภาพสังคมดังกล่าวร่วมกันเช่นในกรณีที่สังคมมีแต่การข่มขืนแล้วฆ่าปล้นจี้ชิงทรัพย์กันอยู่ประจำคนส่วนใหญ่ไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเช่นนี้ได้ตลอดไปต้องหาทางแก้ปัญหาให้หมดไป รวมทั้งหาแนวทางในการป้องกันปัญหานั้น ๆ ไม่ให้เกิดขึ้นอีก (ทัศนีย์ ทองสว่าง,2537) ให้ความหมายไว้ว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสังคมหมายถึงภาวะใดๆในสังคมที่คนจำนวนมากถือว่าเป็นสิ่งผิดปกติไม่พึงปรารถนา และรู้สึกไม่สบายใจและต้องการให้มีการแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาวะปกติเช่นปัญหาอาชญากรรมปัญหาทุจริตในวงราชการปัญหายาเสพติด เป็นต้น (นิภา มนต์วิเศษ,2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหาสังคมเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมปกติธรรมดา ซึ่งบุคคลที่มีพฤติกรรมที่มีปัญหา อาจจะแสดงออกในรูปแบบลักษณะต่างๆหลาย ๆ อย่าง เช่น ทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพต่างๆ ไป อันเป็นผลทำให้บุคคลไม่สามารถปรับตัวในสังคมได้เป็นอย่างดี(สุพัตรา สุภาพ,2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่าปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมากพอสมควรและมีความรู้สึกว่าควรจะแก้ไขในรูปการกระทำร่วมกันเพื่อให้ปัญหานั้นบรรเทาเบาบางลงหรือให้ดีขึ้น กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมที่เป็นปัญหา คือ เป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากพฤติกรรมที่ปกติ เป็นลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนกว่าพฤติกรรมปกติ การเรียนรู้ที่ดี การคิดที่ดี ทัศนคติ อารมณ์ที่ดีรวมทั้งลักษณะอื่นๆ ก็ดี บุคคลที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะแสดงออกมาในลักษณะที่ผิดปกติและสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน สาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหลายอย่างมักมีจุดเริ่มมาตั้งแต่ในวัยทารกและวัยเด็กพฤติกรรมนั้นก็สืบเนื่องต่อไปจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ พฤติกรรมที่เป็นปัญหามักมีดังนี้(ปัญหาพฤติกรรมวัยรุ่น, 2556, ออนไลน์)

1. เกิดจากปัญหาทางร่างกายสภาพร่างกายที่ผิดปกติ ความพิการทางร่างกายมีสาเหตุทำให้บุคคลเกิดความเครียด เกิดความละอายใจในปมด้อยของตนเอง ยิ่งคิดมากยิ่งกังวลมากจะแสดงออกมาในลักษณะของพฤติกรรมที่มีปัญหา

2. เกิดจากปัญหาทางสติปัญญาปัญหาทางสติปัญญานับว่าเป็นปัญหาอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์อีกปัญหาหนึ่ง บุคคลที่มีสติปัญญาดีมักจะแสดงออกไปในทางที่ดีงามถูกต้อง สามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว เกิดความรู้ความเข้าใจได้ง่าย ส่วนบุคคลที่สติปัญญาไม่ดีจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองกลายเป็นปมด้อย เด็กที่มีปัญหาทางสติปัญญาจำนวนไม่น้อยจะแสดงพฤติกรรมของตนออกมาในลักษณะที่จะเรียกร้องความสนใจจากบุคคลอื่นกลายเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

3. เกิดจากปัญหาทางอารมณ์อันเป็นปัญหาที่สำคัญของมนุษย์ บุคคลที่มีอารมณ์รุนแรงไม่สามารถที่จะระงับและข่มอารมณ์ของตนเองได้ดี มักสร้างพฤติกรรมผิดปกติ เช่น การก้าวร้าวดูดน อันเป็นปัญหาทั้งของตนเองและของผู้อื่น อารมณ์มักจะเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่ง ที่สร้างปัญหาให้กับมนุษย์อยู่ตลอดเวลา อารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ อารมณ์วิตกกังวล อารมณ์ริษยา ล้วนแล้วแต่จะนำมาซึ่งพฤติกรรมผิดปกติทั้งสิ้น

4. เกิดจากปัญหาทางครอบครัวครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกในชีวิตมนุษย์ ครอบครัวที่ดีปราศจากปัญหาบิดามารดาอยู่ร่วมกันอย่างดี สมาชิกในครอบครัวมีความสามัคคีปรองดองกันจะนำมาซึ่งความสงบสุขเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหามักจะมีปัญหาวิตกกังวลคับข้องใจอยู่ตลอดเวลา ผู้ใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวที่มี

ปัญหาที่จะมีความหดหู่ใจเกิดความคับข้องใจไม่เป็นอันทำงาน ผู้ใหญ่จำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาทางด้านครอบครัวเกิดความไม่สงบสุข

5. เกิดจากปัญหาทางสังคม สังคมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์ที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขย่อมหมายถึงความสามารถในการปรับตัวของมนุษย์ บุคคลที่สามารถปรับตัวได้ทำใจให้อยอมรับกับสภาพสังคมที่ตนเองเป็นอยู่จะเกิดความสุขกายสบายใจปราศจากปัญหาใดๆ การที่บุคคลไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม หรือเกิดจากตนเองไม่สามารถจะทนอยู่กับสภาพสังคมรอบตัวที่มีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นซึ่งกันและกันเอาไรต์เอาเปรียบกันขาดคุณธรรม การได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง อาจมีผลทำให้บุคคลไม่สามารถที่จะอยู่ในสังคมได้ หลบหนีออกจากสังคม หรือมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม กลายเป็นนักเลงอันธพาล หรือมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแบบอื่น เป็นต้น ฉะนั้นสังคมจึงนับว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดพฤติกรรมที่ผิดปกติได้ตลอดเวลา

6. เกิดจากปัญหาสื่อมวลชน นับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการแสดงออกเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิดีโอ ทั้งทางตรงและทางอ้อม พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของมนุษย์จำนวนไม่น้อยเลียนแบบมาจากสื่อมวลชน การแพร่ภาพเสียงในด้านพุ่มเพื่อยุทธศาสตร์ ลักษณะช่วยยุยามารมณ การแสดงฆาตกรรมโหดของอาชญากร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างขึ้น ำให้เยาวชนประพฤติปฏิบัติตาม ในปัจจุบันสื่อมวลชนนับว่ามีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมอันดีงามของบุคคลในกลุ่มหรือในสังคมอย่างมาก การแพร่ภาพหรือการให้ข่าวสารที่ผิดๆ จะเป็นการก่อพฤติกรรมที่มีปัญหาเกิดขึ้นได้

7. เกิดจากตนเองพฤติกรรมที่เป็นปัญหาบางอย่างมีสาเหตุมาจากตนเอง คุณสมบัติส่วนตัว การได้รับการฝึกอบรมมาตั้งแต่แรกเกิด มีผลกระทบต่อพฤติกรรมโดยตรง บุคคลย่อมมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง บางคนใจดี อารมณ์เยือกเย็น บางคนใจร้อน โมโหร้าย บางคนกล้าหาญ บางคนอ่อนแอ บางคนเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว บางคนซื่อสัตย์ บางคนขยัน บางคนเกียจคร้าน บางคนขาดความสนใจ บางคนฉลาด บางคนโง่เขลาบางคนใจคอโหดร้าย บางคนมีเมตตาสงสาร บางคนสะอาด บางคนสกปรก เป็นต้นจากลักษณะบางอย่างที่ไม่เหมือนกันท ำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่แตกต่างกัน การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหามักมีสาเหตุมาจากคุณสมบัติส่วนตัวที่จะผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ผิดปกติการสังเกตพฤติกรรมที่เป็นปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน แบ่งออกเป็น 6 อย่าง คือ (ระบบจิตและพฤติกรรม , 2556, ออนไลน์)

พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

พฤติกรรมที่เกิดจากความผิดปกติทางสมอง พฤติกรรมของบุคคลที่ผิดปกติจากระดับปกติ หรือเกณฑ์ปกติทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น แสดงถึงควมมีระดับสติปัญญาสูง ส่วนบุคคลที่มีพฤติกรรมไปในลักษณะที่ต่ำกว่าทางด้านสติปัญญา ก็ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นมีระดับสติปัญญาดำความผิดปกติทางสมองทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยตรง การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่ตอบโต้กับสิ่งเร้าของบุคคลที่มีความผิดปกติทางสมองจะออกไปในลักษณะที่ผิดปกติจะแสดงพฤติกรรมอยู่ในขีดจำกัดทางด้านสติปัญญาซึ่งบุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญา ก็จะบกพร่องทางด้านพัฒนาการเกือบทุกๆ ด้าน บุคคลที่มีพฤติกรรมผิดปกติอันมีสาเหตุมาจากความพิการทางด้านสมองจะเป็นพฤติกรรมที่แก้ไขให้เป็นปกติได้ยากพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดมาจาก

ความผิดปกติของประสาทสัมผัส บุคคลที่มีระบบประสาทสัมผัสอ่อนเป็นความผิดปกติซึ่งเกี่ยวกับความพิการด้านร่างกาย เช่น ระบบประสาทตาบกพร่อง ตาบอด ตาใสสายตาสั้น สายตายาว หูหนวก หูตึง ขาดความรู้สึกเกี่ยวกับการรับรู้ทางด้านกลิ่น รส รวมทั้งขาดความรู้สึกทางด้านความเจ็บปวดหรือการสัมผัส บุคคลที่มีความผิดปกติทางประสาทสัมผัสที่แตกต่างกัน จะแสดงออกทางพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ความบกพร่องต่างๆ เหล่านี้จะเป็นผลทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากคนปกติ บางคนที่ไม่สามารถกระทำ ได้เท่ากับคนปกติ อาจจะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับอารมณ์ในลักษณะรุนแรง อันมีสาเหตุมาจากไม่สามารถกระทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ตามความปรารถนาของตนเองพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดจากความผิดปกติทางกล้ามเนื้อ ความผิดปกติดังกล่าวรวมถึงความพิการทางด้านร่างกาย ลำตัว แขนขา ปากแหว่ง จมูกโหว่ พิการทางกล้ามเนื้อ พิการทางด้านกระดูก เป็นโรคลมบ้าหมู บุคคลประเภทนี้จะมีพฤติกรรมที่ผิดปกติ จะมีปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางด้านร่างกาย เช่นการเดิน การพูด บุคคลที่ผิดปกติทางด้านนี้จะมีความรู้สึกเป็นปมด้อย โดยเฉพาะความผิดปกติทางด้านร่างกายนอกจากพฤติกรรมที่ผิดปกติอันมีสาเหตุมาจากความพิการแล้ว ยังมีผลทำให้อารมณ์ของบุคคลนั้นแปรอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนับว่าทำให้พฤติกรรมต่างๆ ออกมาในลักษณะที่เป็นปัญหามากยิ่งขึ้นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดจากความผิดปกติทางด้านจิตใจและอารมณ์โดยตรง บุคคลที่มีอาการผิดปกติทางด้านโรคจิตโรคประสาท ซึ่งมีพื้นฐานจากปัญหาความขัดแย้ง ความคับข้องใจ การเก็บกดความหวาดระแวง ความวิตกกังวล บุคคลดังกล่าวเกิดปัญหากับความรู้สึกต่างๆ มากกว่าบุคคลธรรมดา เมื่อเกิดความรู้สึกมาก ๆ จะแสดงพฤติกรรมออกมา กลายเป็นบุคคลที่มีอารมณ์รุนแรง สภาพจิตวิปริต อันก่อให้เกิดการกระเเทือนต่อการปรับตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลเหล่านั้นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดจากความผิดปกติทางด้านสังคม บุคคลที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ ออกไปในลักษณะที่สังคมไม่ยอมรับหรือเป็นปัญหาอันยิ่งใหญ่ของสังคมนั้นจะเป็นผู้ที่ชอบฝ่าฝืนกฎและระเบียบของสังคม มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากที่สังคมวางไว้ เช่น การประพฤติดนเป็นอันธพาล โจรกรรม อาชญากร ตัดยาเสพติด เป็นต้น การที่บุคคลไม่สามารถปรับตัวได้จะกลายเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลผู้นั้น การที่เขาเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมไปในทิศทางตรงกันข้ามกับที่สังคมวางไว้ จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่สังคมจะต้องแบกภาระพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเกิดจากวัย บุคคลที่เข้าสู่วัยรุ่นมักจะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางด้านสังคม ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงทำให้วัยรุ่นมีลักษณะบางอย่างที่ไม่เหมือนเดิม การแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยกลายมาเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งรวมทั้งปัญหาใหญ่และปัญหาเล็กสรุปได้ว่า จากการสังเกตพฤติกรรมที่เป็นปัญหามีหลายด้านทั้งที่เกิดจากสภาพร่างกายของบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบข้างเป็นตัวชักนำซึ่งจะเป็นปัญหาที่สำคัญต่อบุคคลในการแก้ไขให้สามารถปรับตัวอยู่ในกลุ่มสังคมได้อย่างปกติสุข 5 ประเภทของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหามีหลายลักษณะด้วยกันในที่นี้ขอนำเสนอ 4 ประเภทของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังนี้

1. พฤติกรรมการติดยาเสพติดของวัยรุ่นจากการศึกษาของพรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และคนอื่นๆ (2547) กล่าวว่า การใช้สารเสพติด (Substance Use) คือการที่บุคคลใช้วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทที่ไม่ได้อยู่ในความควบคุมของแพทย์ เพื่อวัตถุประสงค์ให้ได้มาซึ่งความเคลิบเคลิ้ม ความพึงพอใจ และพบว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่จากสภาพครอบครัวปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ปัญหาเยาวชนในทุกวันนี้มีทั้งปัญหาใหม่ ปัญหาเก่าที่มีความซ้ำซ้อนก่อตัวเป็นวิกฤตของสังคม จาก การสำรวจเพื่อประมาณการจำนวนเยาวชนไทยทั่วประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของกรมพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน (2551,ออนไลน์) พบว่า มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยร้อยละ 58.78 และแนวโน้มการกระทำ ความผิดของเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดสูงขึ้น ที่สำคัญประเภทของยาเสพติดที่พบมากอันดับแรกคือยาบ้า ยาบ้าเป็นสารเสพติดชนิดกระตุ้นประสาทเมื่อเสพยาผู้เสพยาจะรู้สึกสดชื่น ตื่นตัว กระปรี้กระเปร่าสบายใจ ชีพจร เร็ว พุดคุยเก่ง รู้สึกพอใจในการใช้ยาเมื่อยามฤทธิ จึงพอใจที่จะเสพยาใหม่ ทำให้เกิดการเสพติด การแพร่ ระบาดของยาบ้า เป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่น (ธงชัย อุ๋นเอกลาภ, 2546, น.5-7)ปัญหา ยาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขเนื่องจากมีผลกระทบต่อ ทุกคนในสังคมโดยรวมซึ่งการจัดการกับปัญหาอันดับแรกก็คือการทำความเข้าใจกับเรื่องราวปรากฏการณ์ของ ยาบ้าดังนี้ (United Nations Office on Drugs and Crime, 2008) ลักษณะของผู้เสพยาเสพติด ร้อยละ 64.71 อายุระหว่าง 19-21 ปี ระยะเวลาการเสพยาบ้าที่พบว่าร้อยละ 82.35 เสพยาบ้ามานาน 1-5 ปี และตาม ระดับการศึกษา ที่พบว่าร้อยละ 76.47 กำลังศึกษาอยู่ระดับ ปวส. ร่วมกับลักษณะการเลี้ยงดูที่พบว่าส่วนใหญ่ ถูกเลี้ยงดูในลักษณะของการตามใจให้อิสระเมื่อพ้นจากระดับชั้นมัธยมศึกษาพฤติกรรมการเสพยาบ้าจึงดำเนิน ไปอย่างอิสระต่อเนื่องเพิ่มปริมาณและความถี่ในการเสพยาบ้าตามกลไกของการติดยา

2. บริบทของครอบครัว

ลักษณะครอบครัวที่ส่วนใหญ่พบว่า เป็นครอบครัวแตกแยก มีการหย่าร้างที่ทำให้วัยรุ่นมีผู้ปกครอง เพียงคนเดียวนั้นก็มีความสัมพันธ์การความเสี่ยงของยาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มของวัยรุ่นเพศชายลักษณะ สัมพันธภาพ ส่วนใหญ่ผู้เสพยาบ้ามีสัมพันธภาพกับครอบครัวแบบห่างเหินเนื่องจากการประกอบอาชีพของ ครอบครัวทุกครอบครัวที่มีลักษณะของการใช้แรงงาน และเวลาในการประกอบอาชีพ ร่วมกับธรรมชาติของวัย ที่มีอารมณ์หุนหันพลันแล่น จึงนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งกับครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ในวัยเด็กตามใจให้อิสระเมื่อเริ่มโตเป็นวัยรุ่นแสวงหาความเป็นตัวของตัวเองและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่าง ๆ ครอบครัวเริ่มดูแลน้อยลงและให้อิสระเพิ่มขึ้นตามความต้องการของวัย การเลี้ยงดูแบบเข้มงวดลดลงเมื่อเข้าสู่ วัยรุ่นตอนต้นถึงวัยรุ่นตอนกลาง

3. กลุ่มเพื่อน เพื่อนจะมีอยู่ทั้งในสถานที่ศึกษาและชุมชนที่พักอาศัยโดยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมไม่พึง ประสงค์ เช่น ดมกาว หนีเรียน ทะเลาะวิวาทเสพยาบ้า เป็นต้น

4. ความอยากรู้อยากลอง ได้แก่ การอยู่ใกล้ชิดกับเพื่อนที่เสพยาบ้าได้เห็นการเสพยาบ้า การถูก ชักชวน ร่วมกับความอยากรู้อยากลองเป็นตัวขับเคลื่อนให้เสพยาบ้าและมีความเชื่อเกี่ยวกับการเสพยาบ้าว่า เป็นเรื่องปกติธรรมดาของวัยรุ่น กลุ่มผู้ใช้ยาร้อยละ 90 มีมุมมองต่อการใช้ยาในกลุ่มวัยรุ่นว่าเป็นเรื่องปกติ

5. วิถีชีวิตเมื่อเป็นผู้เสพยาบ้าส่วนใหญ่เกือบทุกคนใช้ชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม ใช้เวลาอยู่กับเพื่อน แยกตัวจากครอบครัว ไม่สนใจเรียนและมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น โกหก ลักขโมยการดูแลบำบัดรักษา วัยรุ่นผู้เสพยาบ้าวิถีชีวิตเมื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพของผู้ติดยาเสพติด ผู้ให้ข้อมูลเข้าสู่ กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพของผู้ติดยาเสพติดต้องมาด้วยความสมัครใจ ภายใต้เงื่อนไขของ สถานศึกษา หรือของครอบครัว เนื่องจากเป็นมาตรการทางสังคม (Social Control) ของสถานศึกษา และการ

แสดงออกผู้ปกครองให้รับรู้ว่าจะเสียใจและการให้โอกาสปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (พรรณพิมล หล่อตระกูล, 2554, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาวัยรุ่นกับยาเสพติด โดยหาทางป้องกันหรือลดความเสี่ยงลง และสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็ก ด้วยวิธีการคือ

1. “สร้างเป้าหมายในชีวิต” ให้กับวัยรุ่นการมีเป้าหมายในชีวิตเป็นเรื่องสำคัญ การค้นพบสิ่งที่ตนเองต้องการ และมีความหวัง สร้างความเชื่อมั่นที่จะไปให้ถึงจุดหมายด้วยความมุ่งมั่นในเป้าหมายจะทำให้เด็กตั้งใจ ยึดมั่นในความสำเร็จมากกว่าใช้เวลากับสิ่งที่ยั่ว

2. “สร้างบุคลิกภาพมั่นคง” เป็นผลมาจากการเติบโตในสภาพแวดล้อมที่เด็กมีความเชื่อมั่นในครอบครัว โดยเฉพาะคนที่พ่อแม่และแม่ เชื่อมั่นว่าพ่อแม่สามารถให้คำแนะนำ ความเข้าใจ สามารถพูดคุยปรึกษาปัญหาพ่อแม่ได้

3. “สถาบันครอบครัว” สร้างสัมพันธภาพในครอบครัว สร้างความรัก ความอบอุ่นในบ้าน สมาชิกอยากกลับบ้านและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สายสัมพันธ์ที่มีต่อกันของสมาชิกในครอบครัวส่งผลให้เด็ก คำนึงว่าสิ่งที่ตนกระทำจะเกิดผลอย่างไรกับครอบครัวและตนเองด้วยนอกจากนั้นการให้การศึกษาข่าวสาร ความรู้และข้อมูลในเรื่องของยาเสพติดอย่างถูกต้องโดยวิธีการต่างๆ ไปสู่เยาวชนเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้หันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออกเมื่อประสบปัญหาที่ตนเองและครอบครัวและในขณะเดียวกันก็ดำเนินการ ป้องกันการแพร่ระบาดของตัวารวมทั้งปรับปรุงสภาพแวดล้อมมิให้มีส่วนผลักดันให้ไปใช้ยาเสพติดควบคู่กันไปด้วยจากการบำบัดรักษาเยาวชนส่วนใหญ่เว้นระยะการเสพยาได้ไม่เกิน 2 เดือน แล้วกลับไปเสพยาบ้าซ้ำนั้น อธิบายได้จากความสามารถในการควบคุมตนเองตามสภาพของสมองจากการเสพยาบ้าร่วมกับการพัฒนาการของสมองส่วนหน้า ที่ยังเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์และการดูแลต่อเนื่องจากครอบครัวที่ยังคงมีสัมพันธภาพที่ห่างเหิน และการเลี้ยงดูที่ไม่ถูกปรับให้เอื้อต่อการช่วยเหลือเยาวชน แต่ผู้ที่หยุดเสพยาได้ส่วนใหญ่ระบุว่าร้อยละ 88 ของสังคมและสัมพันธภาพในครอบครัวทำให้ดีขึ้นหลังการบำบัดรักษาพฤติกรรมติดเกมของเด็ก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาสังคมปัจจุบัน ถือเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เยาวชน เข้าถึงเกมและอินเทอร์เน็ตได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนโทรศัพท์มือถือ ทำให้เกิดพฤติกรรมติดเกมของเด็กขึ้นจนก่อปัญหาการเรียนและชีวิตประจวบ วันส่วนตัวจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมติดเกมมีลักษณะคล้ายกับพฤติกรรมของผู้ป่วยติดสารเสพติด และผู้ป่วยติดการพนัน คือ มีความพึงพอใจเมื่อได้รับชัยชนะในการเล่น เกมและต้องการเอาชนะเพิ่มขึ้นอีกจึงรู้สึกพึงพอใจเท่าเดิมและมักใช้เวลาในการเล่นนานจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ มีความคิดหมกมุ่นกับเกมคอมพิวเตอร์อย่างมากและมีความต้องการเล่นเกมตลอดเวลา สาเหตุของการติดเกมได้มีผู้กล่าวถึงพฤติกรรมติดเกมของวัยรุ่นไว้ดังเช่น เฟอร์ริส (Ferris , 2003) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมติดเกม สามารถอธิบายตามแนวคิดต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดทางด้านจิตใจ และบุคลิกภาพ (Psychodynamic and Personality Explanation) แนวคิดนี้อธิบายว่าพฤติกรรมติดต่าง ๆ เป็นผลมาจากบุคคลได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจในวัยเด็ก ตอนต้น หรือสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งได้รับการถ่ายทอดแนวโน้มของความเครียด (DisthesisPredisposec – Stress Model) ทางกรรมพันธุ์ปัจจัยเหล่านี้สามารถทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การติดสิ่งต่างๆ

2. แนวคิดทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socialcultural Explanation) แนวคิดนี้อธิบายว่า พฤติกรรมการติดต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปตามปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรม ในเรื่องเพศ อายุ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม เชื้อชาติ ศาสนา และภูมิประเทศ

3. แนวคิดทางด้านพฤติกรรม (Behavior Explanation) แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากการศึกษาของ สกินเนอร์ (Skinner) กล่าวว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมซ้ำหากเรียนรู้ว่าทำแล้วได้รางวัล หรือ แรงเสริมตอบแทน การติดเกมคอมพิวเตอร์อธิบายได้ดังนี้ คือ เด็กที่มีความอาย กลัว และไม่กล้าสร้างสัมพันธภาพกับคนอื่น ผลที่ตามมา คือ มีความวิตกกังวล และแยกตัวมากขึ้น และเมื่อโตมากขึ้นจะมีความเครียด เมื่อทำพฤติกรรมใดแล้วสามารถลดความเครียดได้ ก็จะทำอีกเหมือนการเสริมทางบวก เพราะเป็นการหลีกเลี่ยงความจริงได้ เช่น การใช้เกมส์คอมพิวเตอร์

4. แนวคิดทางด้านชีวภาพ (Biomedical Explanation) แนวคิดนี้เน้นปัจจัยทางกรรมพันธุ์ และสิ่งถ่ายทอดมาตั้งแต่กำเนิด โคลโมโซม ความสมดุลของสารสื่อประสาทในสมอง หรือฮอร์โมนต่าง ๆ ที่จำเป็นที่ทำให้หน้าที่ควบคุมการทำงานของสมอง และส่วนอื่น ๆ ของระบบประสาท ซึ่งอาจไวต่อการติดสารต่าง ๆ ซึ่งการติดเกมคอมพิวเตอร์ก็เกิดจากเหตุนี้ได้เช่นกันความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับอุดม เพชรสังหาร (2550, ออนไลน์) ว่า การติดเกมของวัยรุ่นที่สัมพันธ์กับสมองนั้นถือว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง คนเราจะมีสมองส่วนคิด กับสมองส่วนอยากจะถูกควบคุมโดยสมองส่วนคิด แต่การเล่นจะไปกระตุ้นสมองส่วนอยากอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดความปิติ สนุกสนานตื่นเต้นจึงเพิ่มความถี่ในการเล่นมากยิ่งขึ้นวิธีป้องกันเด็กติดเกมเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีการเล่นเกมมากเกินไปหรือมีพฤติกรรมติดเกมย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินชีวิตส่วนตนแย่งและส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพในครอบครัวเกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความไม่สบายใจ สุปรียา ต้นสกุล (2545) กล่าวว่าควรคิดหาแนวทางควบคุมไม่ให้เด็กเล่นเกมคอมพิวเตอร์จนไม่ทำสิ่งอื่น ๆ คือ หาแนวทางการควบคุมแก้ไขพฤติกรรมติดเกมคอมพิวเตอร์ ด้วยการที่พ่อแม่ต้องเข้าใจลูกสร้างวินัยวางกฎระเบียบที่ชัดเจนในการเล่นคอมพิวเตอร์ของลูกเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกและทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันซึ่งทุกคนต้องรู้หน้าที่ของครอบครัวที่ต้องปฏิบัตินอกจากนี้ต้องมีการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะกับการที่จะควบคุมการเล่นของลูกได้ทั้งนี้การให้รางวัลเพื่อเป็นแรงจูงใจในการปรับลดพฤติกรรมการเล่นเกมน่าจะเป็นสิ่งที่ดีกว่าการลงโทษหรือดุด่าสอดคล้องกับชาญวิทย์ พรนพดล (2547) ให้แนวคิดการป้องกันเด็กติดเกมว่า ครอบครัวควรกำหนดวันและเวลาในการเล่นของเด็กก่อนอนุญาตให้เด็กซื้อเกม ไม่ให้เด็กนำเกมไปไว้ในห้องนอนอย่างเด็ดขาด ให้คำชมแก่เด็กเมื่อเด็กสามารถรักษาเวลาการเล่น ควบคุมตัวเองไม่ให้เล่นเลยเวลาที่กำหนดได้ กำหนดบทลงโทษหากเด็กไม่รักษากติกา ส่งเสริมจัดหากิจกรรมที่สนุกสนานอย่างอื่น ที่สนุกพอๆหรือมากกว่าการเล่น ให้เด็กทำ หรือมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวสอนให้เด็กรู้จักการแบ่งเวลา รู้จักใช้เวลาอย่างเหมาะสมพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่น พฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่นอาจเริ่มจากการเข้าถึงสื่อลามกและสื่อลามกต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและอาการหมกมุ่นทางเพศที่เริ่มเข้ามาในช่วงวัยเด็กภาวะ “ใจแตก” และการเริ่มความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามค่อนข้างเร็วในช่วงวัยรุ่นตอนต้นตามด้วยการเริ่มประสบการณ์ทางเพศและการเริ่มความสัมพันธ์แบบ

ฉาบฉวยในช่วงวัยรุ่นตอนกลางหรือราวช่วงมัธยมปลายจบด้วยการลองหาคู่อุ่ด้วยกันแบบไม่ผูกมัดในช่วงวัยอุดมศึกษาที่อาจจบด้วยภาวะ “ท้องแท้งทิ้ง” และอาการ “รักไม่เป็น” ทำให้ชีวิตคู่ล้มเหลวซ้ำซาก

พัชรินทร์ ดวงแก้ว (2549) กล่าวว่า พฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรรภ์ การติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ ประกอบด้วยการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การบริโภคสิ่งกระตุ้นทางเพศ และเที่ยวสถานเริงรมย์ การมีเพศสัมพันธ์วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งร่างกายจิตใจ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเพศวัยรุ่นจะเริ่มให้ความสนใจต่อเพศตรงข้ามเริ่มมีความรู้สึกทางเพศประกอบกับเป็นวัยที่อยากรู้อยากลองมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรงและอาจยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนักในเรื่องเพศรวมทั้งสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีปัจจัยและสถานการณ์ที่ยั่วยุชักนำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมได้ง่ายและอาจนำมาซึ่งการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรรภ์โดยไม่ตั้งใจที่จะทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นโรคเอดส์ถูกพักการเรียนฆ่าตัวตาย ทำแท้งผิดกฎหมาย ทอดทิ้งเด็ก เป็นต้นลักษณะพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่นการมีเพศสัมพันธ์ในช่วงวัยรุ่นเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพราะยังไม่พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นแต่ในปัจจุบันการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นที่อายุน้อยและอยู่ในวัยเรียนมีมากขึ้นโดยที่การมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกวัยรุ่นหญิงมักมีเพศสัมพันธ์โดยไม่คิดคิดมาก่อนคือเกิดจากอารมณ์ความรู้สึกชอบและความสัมพันธ์ที่ค้ำนึ่งถึงเรื่องเงินเป็นหลักคู่อนอาจเป็นคนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกันหรือต่างโรงเรียนในขณะที่การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายมักมีการวางแผนที่จะมีเพศสัมพันธ์ไว้ล่วงหน้าวัยรุ่นชายมักทำให้วัยรุ่นหญิงเชื่อและไว้วางใจที่จะมีเพศสัมพันธ์ด้วยส่วนวัยรุ่นหญิงแม้ว่าจะไม่ต้องการมีเพศสัมพันธ์แต่ก็เชื่อและไว้วางใจในการมีเพศสัมพันธ์กับเพศชายความสัมพันธ์ในครั้งต่อๆ มาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจหรือเกิดขึ้นเพราะกลัวครุ้รักจะทิ้งไปวัยรุ่นชายมักจะมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับครุ้รักที่มีอายุมากกว่าความกลัวโรคเอดส์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นชายหันมามีเพศสัมพันธ์กับครุ้รักมากกว่าหญิงชายบริการการกำหนดลักษณะพฤติกรรมใดว่าเป็นพฤติกรรมทางเพศ ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นโดยทั่วไปถือเอาพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งมีหลายลักษณะดังนี้ (ชนัญชิตา จุฑาสงษ์, 2555)

1. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ตั้งแต่วัยรุ่นหรือในขณะที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือในขณะที่ยังเป็นนักศึกษาอยู่ เกิดจากค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นที่เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของสังคม
2. การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่มีการป้องกัน ทำให้เกิดการตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์หรือไม่ใช้วิธีการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
3. การเที่ยวสถานเริงรมย์ตามแหล่งบันเทิงต่าง ๆ ทำให้เกิดพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ในเวลาต่อมา
4. การดื่มแอลกอฮอล์หรือยาเสพติดก่อนการมีเพศสัมพันธ์ เป็นพฤติกรรมที่ทำให้ขาดสติและอาจแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสม ขาดสติและก่อให้เกิดปัญหาการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ตั้งใจเกิดขึ้น
5. การเปิดคู่อุ่ลามกและสื่อยั่วยุทางเพศ จากภาพ เสียง หรือพฤติกรรมการแสดงออก ทำให้เกิดการเลียนแบบ

6. การแสดงพฤติกรรมทางเพศโดยเสรี เป็นการกระทำในหมู่วัยรุ่น เช่น การจับมือ การกอดเนื้อตัว เพื่อนต่างเพศ การโอบกอด การอยู่ตามลำพังกับคูรักรหรือเพื่อนต่างเพศในที่รโหฐาน การเปลี่ยนคู่นอนบ่อย ๆ ซึ่งกำลังเป็นค่านิยมที่ผิดและเป็นปัญหาในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า ลักษณะพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การรับรู้ข้อมูลจากวัยรุ่นสะดวกรวดเร็ว แต่ในทางตรงกันข้ามความใกล้ชิดกันในครอบครัวน้อยลงเมื่อข้อมูลที่ได้รับไม่มีใครให้คำแนะนำจึงทำให้เกิดพฤติกรรมการลอกเลียนแบบที่ไม่เหมาะสมทำให้ในปัจจุบันวัยรุ่นมีค่านิยมทางเพศที่ผิดไป

แนวทางป้องกันพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่นนักวิชาการได้มีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เป็นแนวทางหลักในการหาแนวทางป้องกันพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่น ด้วยความเชื่อว่า การให้ความรู้จะทำให้บุคคลมีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศและการที่บุคคลมีทัศนคติต่อการมีพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องแล้วบุคคลนั้นก็ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองที่ดี ที่ถูกต้องเหมาะสม ตามความคาดหวังของสังคม สอดคล้องกับคำกล่าวของ ทิชา ณ นคร (2550) ที่ว่าเรื่องเพศของเยาวชนกำลังเผชิญปัญหา ไม่ใช่ปัญหา หากว่าสถาบันครอบครัวให้การกล่อมเกล่า ชี้นำด้วยความรัก ความปรารถนาดี และใช้วาทกรรมในการเรียนรู้เรื่องเพศของเยาวชนใหม่ นอกจากนั้นครูเป็นบุคคลที่สามที่ต้องทำหน้าที่สร้างความเข้าใจให้เด็ก ในเมื่อครูใช้เวลาอยู่กับเยาวชนมากก็ต้องช่วยคิดช่องทางให้เยาวชนพูดคุยเรียนรู้ โดยเปิดเผยด้วยวิธีที่ถูกต้อง แนวทางป้องกันพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่นสรุปได้ดังนี้ (ชนัญชิตา จุฑาสงษ์, 2555)

1. การจัดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับเด็ก โรงเรียนควรมีกิจกรรมเสริมสร้างที่ดีโดยเฉพาะการสร้างความรู้สึกรักเห็นอกเห็นใจ การเข้าใจ ความสามัคคี ฝึกให้เด็กรู้จักการแก้ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ตนเอง
2. การมีกิจกรรมนอกหลักสูตรของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา สามารถปลูกฝังค่านิยมทางเพศที่เหมาะสม หรือส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้ไม่หมกมุ่นเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ อาจจะมีการเข้ากลุ่มกิจกรรมกีฬาหรืองานอดิเรกเพื่อส่งเสริมให้เห็นคุณค่าในตนเอง
3. การส่งเสริมฝึกความสามารถในด้านสังคม อารมณ์ พฤติกรรม การคิดวิเคราะห์ คุณธรรม การพึ่งพาตนเอง
4. ควรได้รับการบอกเล่า ตักเตือน จูงใจจากครอบครัวและชุมชนถึงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
5. การให้เยาวชนได้รับโอกาสและการยอมรับจากบุคคลและชุมชนแวดล้อมให้ได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียในความงามหรือเลวร้ายของการกระทำที่ไม่เหมาะสมพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสมของวัยรุ่นเป็นผลมาจากแรงผลักดันทางเพศที่ถูกกระตุ้นจากฮอร์โมนจึงทำให้วัยรุ่นแสดงความใกล้ชิดกับเพื่อนต่างเพศซึ่งได้แก่การเกี้ยวพาราสีการนัดหมายการไปมาหาสู่เป็นประจำกับเพื่อนต่างเพศการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรวัยรุ่นหญิงคิดว่าเป็นความรักที่แท้จริงควรแก่การให้และการเสียสละส่วนวัยรุ่นชายคิดว่าเป็นการแสวงหาสิ่ง

กระตุ้นทางเพศและความสุขสุดยอดทางเพศจึงต้องการที่จะมีเพศสัมพันธ์เมื่อมีโอกาสการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นเป็นผลมาจากอารมณ์ที่ถูกกดดันจากอิทธิพลของสภาพร่างกายและค่านิยมมากกว่าเรื่องคุณธรรมจริยธรรมดังนั้นการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นจะต้องสร้างความตระหนักให้แก่วัยรุ่นเห็นว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม

4. พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวความรุนแรงในครอบครัวเป็นที่ยอมรับในระดับสากลว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในทุกสังคมและวัฒนธรรม ทั้งยังถือเป็นรูปแบบของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นปัญหาส่วนใหญ่ สังคมไทยยอมรับความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องระหว่างคนในครอบครัว เว้นแต่กรณีมีความรุนแรง เช่น กาสูญเสียชีวิต บาดเจ็บสาหัส หรือถูกบีบบังคับจนทนไม่ได้ จำเป็นต้องพึงกฎหมาย นักวิชาการยอมรับว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมิใช่เป็นปัญหาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นปัญหาของทุกสังคมต้องรับผิดชอบและควรได้รับการแก้ไขร่วมกันลักษณะความรุนแรงในครอบครัวจรรยาพร สุภาพ (2548) ได้สรุปลักษณะความรุนแรงในครอบครัวตามที่องค์การอนามัยโลกได้กล่าวว่ามี 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ความรุนแรงทางร่างกาย (Physical Violence) คือการใช้กำลังร่างกายใช้กำลังตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงการใช้กำลังรุนแรงกระทำต่อบุคคลอื่น เช่น ผลัก ทบตี ต่อย เตะ กระแทบ จนถึงขั้นใช้อาวุธหรือของมีคม มีผลให้บาดเจ็บสาหัส พิการ และเสียชีวิต

2. ความรุนแรงทางจิตใจ (Psychological Violence) เป็นการที่บุคคลกระทำรุนแรงต่อบุคคลอื่นโดยการใช้วาจา และ/หรือท่าทีและการกระทำ เช่น พุดจาตู่ถูกเหยียดหยาม การพูดประชดประชัน ต่ำว่าด้วยคำหยาคาย ประจาน เป็นต้น ทำให้ผู้ได้รับอับอาย เครียด

3. ความรุนแรงทางเพศ (Sexual Violence) การที่บุคคลกระทำรุนแรงต่อบุคคลอื่นโดยการใช้อำนาจ หรือบังคับให้ร่วมเพศ หรือลวนลาม อนาจาร ช่มชู้

การละเมิดสิทธิ หรือการทอดทิ้ง (Deprivation or Neglected) เป็นการที่บุคคลกระทำรุนแรงต่อบุคคลอื่น โดยการละเมิดสิทธิ หรือการทอดทิ้ง เช่น สามีละเมิดสิทธิภรรยาโดย การบังคับ กักขังหน่วงเหนี่ยว ไม่เลี้ยงดู ตามฐานะ หรือพ่อแม่ทอดทิ้งลูก ลูกทอดทิ้งพ่อแม่ เป็นต้นลักษณะความรุนแรงในครอบครัวที่องค์การอนามัยโลกสรุปมาามีความเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกสังคมทั่วโลก ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะความรุนแรงของสังคมไทยที่คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว สำนักงานกฤษฎมนตรีได้จำแนกไว้ตามที่ บุญเสริม หุตะแพทย์ (2547) สรุปไว้ได้แก่ การทำร้ายคู่สมรสโดยสามีเป็นฝ่ายทำร้าย การทำร้ายเด็กจากความขัดแย้งของพ่อแม่ การทำร้ายผู้สูงอายุเพราะกลายเป็นภาระของลูกหลาน การช่มชู้คู่สมรส จนเกิดการท ร้ายร่างกายระหว่างสามีและภรรยา และการมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว พ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยงเหล่านี้เป็นต้นขณะที่มณฑล ธาระธีระพงศ์ (2555) ที่ได้สรุปว่าความรุนแรงเกิดจากการที่คนคนหนึ่งเติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่ชอบแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงต่อกันทั้งทางร่างกายและวาจาและทัศนคติที่มีต่อเพศตรงข้ามในทางลบก็เป็นความรุนแรงที่ซ่อนเร้นท าให้เกิดการดูช้บเอาพฤติกรรมการกระทำการใช้วาจาและความคิดที่นำไปสู่การเบียดเบียนและการเอาเปรียบทางเพศและทัศนคติค่านิยมและความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงผู้ชายเป็นผู้นำเป็นผู้สร้างกฎระเบียบควบคุมข้อบังคับทางสังคมผู้ชายเป็นผู้สร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจผู้ชายจึงมีอำนาจต่อรองมีสิทธิมากกว่าผู้หญิงปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวความ

รุนแรงในครอบครัวสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับของสังคม และมาจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยด้านบุคคล ครอบครัว สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ปัจจัยทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยง (Risk Factor) ที่นำไปสู่การกระทำรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น โดยพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ปัจจัยด้านค่านิยม เจตคติ ที่สังคมยังมีค่านิยมและเจตคติที่ไม่เหมาะสม เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย เช่น แนวคิดที่ว่าภรรยาเป็นสมบัติของสามี ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ เจตคติของสังคมในเรื่องบทบาทหญิงชาย ให้ความสำคัญและคาดหวังเพศชายในฐานะผู้นำผู้ตัดสินใจ ผู้สืบทอดเชื้อสายทางครอบครัว เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านครอบครัว ความไม่พร้อมที่จะมีครอบครัวตั้งแต่ร่างกาย จิตใจ อายุ สุขภาพอนามัย และฐานะทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ รวมทั้งพฤติกรรมของคู่สมรสได้ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น การนอกใจคู่สมรส การดื่มสุรา การติดการพนัน การไม่ช่วยแบ่งเบาภาระในครอบครัว เหล่านี้เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านสภาวะเศรษฐกิจ จากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ การเลิกจ้างงาน ธุรกิจล้มละลาย ค่าครองชีพสูง ทำให้เกิดความเครียด เป็นสาเหตุที่ช่วยทำให้เกิดความรุนแรงทุกรูปแบบทั้งในครอบครัวและสังคมลักษณะนิสัยการใช้จ่ายเกินตัว บริโภคนิยม วัตถุนิยม ท าให้มีการกู้หนี้ และก่อให้เกิดความเครียด

4. สื่อและภาพลามกอนาจารต่าง ๆ ที่เผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ ภาพยนตร์ รูปภาพสื่อทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการเสพของมีนเมา และการเที่ยวในสถานเริงรมย์ต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้เกิดความรู้สึกทางเพศ อาจชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสมหรือก่อให้เกิดความรุนแรงได้

5. ปัจจัยด้านการศึกษา พบว่าระบบการศึกษายังไม่ให้ความสำคัญในการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องจริยธรรมทางเพศ การเป็นพ่อแม่ที่ดี สิทธิสตรี สิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชน การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างไม่เป็นที่ยอมรับอย่างจริงจัง เนื่องจากเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ปกปิดมีผลท าให้วัยรุ่นเกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากรอง เมื่อมีอารมณ์ทางเพศเกิดขึ้นความรุนแรงในครอบครัวสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับของสังคม และเกิดจากหลายสาเหตุรวมกัน ทั้งสาเหตุด้านตัวบุคคล สาเหตุด้านครอบครัว สาเหตุด้านสังคมและสาเหตุจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจนอกจากนี้ ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ ที่มีต่อการกระทำความรุนแรงในครอบครัวผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวที่พบคือ ผลเสียต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ การบาดเจ็บทางร่างกายเป็นผลกระทบต่อสุขภาพทางกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน ส่วนทางด้านจิตใจนั้นผู้ที่ถูกกระทำโดยญาติพี่น้องซึ่งเป็นบุคคลที่ตนรักและไว้วางใจที่สุดย่อมเกิดความบอบช้ำทางใจอย่างรุนแรง ทำให้เกิดปัญหาทางจิตและมีผลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพในระยะยาว เด็กที่ถูกข่มเหงทารุณโดยบิดามารดาหรือญาติพี่น้องจะมีพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญาช้า มีปัญหาทางกายและทางจิต มีบุคลิกภาพก้าวร้าว และมีแนวโน้มที่จะเป็นยุวอาชญากร สตรีที่ถูกทารุณ โดยสามี เช่น ถูกทุบตี ถูกทอดทิ้งเพราะสามีไปมีหญิงอื่น ถูกด่าว่าด้วยคำหยาบคาย เป็นต้น มักจะมีภาวะซึมเศร้า และฆ่าตัวตายสูง นอกจากนั้นสตรีเหล่านี้อาจหันมาใช้ความรุนแรง เช่น ทุบตีบุตรและอาจถึงกับมีการฆ่าบุตรและสามีดังปรากฏเป็นข่าวจากการศึกษาของอังคณา ช่วยคำชู (2556, ออนไลน์) เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวสาเหตุผลกระทบและแนวทางการช่วยเหลือพบว่าเมื่อมีความรุนแรงในครอบครัวหรือการท าร้ายกันภายในครอบครัว

เกิดขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อความบาดเจ็บทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งสามารถส่งผลให้ครอบครัวที่มีปัญหา ความรุนแรงไม่สามารถทำหน้าที่ที่ครอบครัวที่ดีได้เพราะว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้ถูกทำลายลงสามีมรณะ หรือ พ่อ แม่ ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้ดีครอบครัวไม่สงบสุข ห่างเหิน ขาดความรักความสามัคคีและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข ในที่สุดก็เกิดการหย่าร้างกัน ครอบครัวแตกแยก ส่งผลกระทบต่อลูกและอาจเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่รุนแรงจากพ่อแม่ได้ ซึ่งผลกระทบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและนอกจากจะกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ยังเกิดผลกระทบต่อสังคมอีกด้วย เนื่องจากผลกระทบของการกระทำ รุนแรงในครอบครัวหรือการทารุณภัยในครอบครัวนั้นไม่แตกต่างจากผลกระทบของอาชญากรรมทั่วไป และไม่ได้เกิดกับตัวบุคคลหรือครอบครัวเท่านั้น ยังเกิดผลกระทบต่อสังคมอีกด้วย เพราะการใช้ความรุนแรงในครอบครัวส่งผลต่อความสุขของคน ทั้งยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างเรื้อรัง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมต้องเข้าใจปัญหาอย่างชัดเจน ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น และดูแลป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นตามมาอีกในอนาคตแนวทางป้องกันความรุนแรงในครอบครัวการพัฒนาความชำนาญให้สามารถเผชิญกับปัญหาได้โดยคำนึงถึงระยะของการป้องกันปัญหาและมีประเด็นที่สามารถดำเนินสร้างความตระหนักให้กับครอบครัว และสังคมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวผ่านช่องทางการสื่อสารของชุมชนทั้งที่เป็นสื่อบุคคลและสื่ออื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนรับรู้ในปัญหาและใช้ข้อมูลในการตัดสินใจร่วมกันป้องกันและยุติความรุนแรงแนวทางดังกล่าวมีดังนี้ (ยงยุทธ แสนประสิทธิ์, 2553)

1. สร้างความตระหนักให้กับครอบครัว ชุมชนและสังคมด้วยกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวผ่านช่องทางการสื่อสารในสังคมทุกชนิดเพื่อให้ประชาชนรับรู้ในปัญหาและใช้ข้อมูลในการตัดสินใจร่วมกันป้องกันและยุติความรุนแรง
2. การพัฒนาความรู้สึกละและความคิดเห็นการพัฒนาในด้านนี้สามารถดำเนินการได้โดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เหมาะสมเพื่อสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับบุคคลเช่นกิจกรรมที่สร้างความหวังที่ดีกับชีวิตหรือการส่งเสริมให้มองโลกในแง่ดี
3. การพัฒนาทักษะด้านพฤติกรรมโดยการเพิ่มความสามารถและความชำนาญในการเรียนรู้สิ่งใหม่และการปฏิบัติตนในสังคมหรือในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยกิจกรรมที่ฝึกการคิดวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการหลีกเลี่ยงกับปัญหาที่บุคคลนั้นเผชิญเช่นการควบคุมอารมณ์ หรือวิธีการสื่อสารที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งตนเองหรือวิธีการสื่อสารที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวควรเริ่มจากการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงให้ได้รับความเสมอภาค ปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยไม่ให้มองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวรวมทั้งสร้างความตระหนักว่าประเด็นความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นสาธารณะ ทุกภาคส่วนในสังคมควรมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหารวมทั้งให้สื่อมวลชนช่วยรณรงค์และชักชวนให้คนในสังคมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ประสพสุข ฤทธิเดช (2564) ได้ศึกษาสื่อพื้นบ้านทุนทางสังคม เสริมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งมีแนวทางการส่งเสริมเรื่องการเรียนรู้สื่อที่มีในชุมชนจะประสบผลควรให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องทุนทางสังคมใกล้ตัวที่มีอยู่ใน

ชุมชนเห็นได้ในชีวิตประจำวันนำไปใช้ได้ โดยมีทุนทางสังคมของครอบครัวมีพ่อ –แม่หรือปราชญ์ผู้รู้ในชุมชนได้ถ่ายทอด ช่วยชี้แนะจะทำให้เกิดการเรียนรู้ และภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชน เป็นผู้ค้นหาแหล่งข้อมูลโดยชุมชนมีทุนทางสังคมในแต่ละชุมชนแตกต่างกันที่จะให้ชุมชนเลือกจากสิ่งที่ใกล้ตัว เช่น การค้นหาแหล่งข้อมูลสื่อพื้นบ้านเพราะสื่อพื้นบ้านเป็นเรื่องการศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิตพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากการบอกเล่าจากผู้รู้ โดยนักคิดชนในแต่ละหมู่บ้าน มีการถ่ายทอดมีการเล่าเรื่อง การปฏิบัติประเพณี พิธีกรรมร่วมกันและการเขียนเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านของนักเรียนจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยไม่ทราบผู้แต่ง (Chitchinukul, K., 2002)การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดทุนทางสังคมประเภทสื่อพื้นบ้านดังกล่าวมา เป็นการสืบทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกและรุ่นหลาน ผลการศึกษาของ (Attagara, K., 1976;Chitchinukul, K., 2002)ได้แบ่งประเภทสื่อพื้นบ้านดังนี้ (1)ประเภทใช้ถ้อยคำ เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงพื้นเมือง นิทานพื้นบ้าน ฯลฯ (2)ประเภทไม่ใช่ถ้อยคำ ได้แก่ ศิลปะชาวบ้าน งานฝีมือ และสถาปัตยกรรม และ (3)ประเภทผสม คือการใช้ถ้อยคำและการกระทำที่ปฏิบัติร่วมกันแบ่งเป็นประเภท ระบุว่าชาวบ้าน ละครชาวบ้านการเล่นของเด็ก ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี จากการแบ่งประเภทสื่อพื้นบ้านของนักวิชาการดังกล่าวมา ชี้ให้เห็นว่าสื่อพื้นบ้านคือเรื่องราวของมนุษย์ตั้งแต่เกิดถึงตายมีความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของคนที่ติดต่อสื่อพื้นบ้านทั้งสามด้านดังกล่าวนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าสื่อพื้นบ้านเป็นศาสตร์ที่สัมพันธ์กับวิชาสังคมวิทยา วิชาวรรณคดี วิชาประวัติศาสตร์ และวิชามานุษยวิทยา ความเกี่ยวข้องกับหลายวิชาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสื่อพื้นบ้านมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตทั้งในอดีตและปัจจุบันความสำคัญของสื่อพื้นบ้านจากผลการศึกษาของ (Nathalang, S., 2005)มีหลายประเด็น คือ (1) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์ได้อย่างดี (2) ให้ความบันเทิงแก่นุชโยโดยเฉพาะเพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน (3) เป็นเครื่องมือให้ความรู้และการอบรมสั่งสอน และ (4) ส่งเสริมให้คนได้คิดวิเคราะห์ เช่น การเล่นปริศนาคำทาย และทำให้เกิดความสามัคคี เพราะได้ร่วมกันปฏิบัติสืบทอดประเพณีของชุมชนตนเอง เช่น การทำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว การร่วมทำบุญจัดงานรื่นเริงฉลองร่วมกัน

บทที่ 3

ขอบเขตและวิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาปัญหาปัจจุบันที่เกิดในเยาวชนกลุ่มตัวอย่างในชุมชนรูสะมิแล และเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางการกิจกรรมจิตอาสาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เกิดประโยชน์เรียนรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการแก้ปัญหาโดยการค้นพบข้อมูลทั่วไป ด้วยวิธีการถอดบทเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อไปสู่การขยายสู่พื้นที่การเรียนรู้ การจัดการพื้นที่เรียนรู้เชิงพื้นที่ และเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ตำบลรูสะมิแล บริบทพื้นที่ การถอดบทเรียน การประเมิน การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา” โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PPA) มีรายละเอียดมีขอบเขตของการศึกษาดังนี้

ด้านเนื้อหา การศึกษาค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อเด็กและเยาวชนในตำบลรูสะมิแลในจังหวัดปัตตานีที่ก่อให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนปัตตานี การพัฒนากระบวนการคิดที่มีผลต่อพื้นที่สร้างสรรค์ของเยาวชน เป็นการทำงานผู้คนที่แตกต่างกันและต้องมีความเข้าใจในสังคมมนุษย์ ในทุกกลุ่มวัยจะส่งและมีอิทธิพลต่อการทำงานหรือการออกแบบความคิดเหล่าซึ่งมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน นอกจากมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาแล้ว ก็ยังรวมถึงการพัฒนาทางความคิดไปด้วยและปัจจัยต่างๆที่ส่งผลถึงการค้นหาอัตลักษณ์(Identity)ของตน ซึ่งเกิดจากการพัฒนาทางสังคม ประการณ์การเรียนรู้ การทำความเข้าใจฐานะทางสังคม พัฒนาการมนุษย์ ร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา ปัจจัยสี่ ก็ส่งผลถึงการเกิดพื้นที่สร้างสรรค์ มีสันติภาพเพื่อลดการขัดแย้งและเป็นการปรับตัว ดังนั้นกระบวนการคิด การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมอิสระปลอดภัย พื้นที่ความคิดการให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมสร้างกระบวนการคิดตัดสินใจมีการคิดต่อยอดเพื่อการพัฒนากิจกรรม พื้นที่สร้างสรรค์ทางสื่อเปิดโอกาสและช่องทางให้เด็ก สามารถเข้าถึงสื่อสร้างสรรค์ที่เหมาะสม พื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดความเจริญงอกงามทั้งรูปธรรมและนามธรรมในรูปแบบสิ่งที่ดีและงดงาม พื้นที่ทางสังคมก่อให้เกิดประโยชน์มีการแบ่งปัน จัดสรรและมีส่วนร่วมในสังคมที่ต้องการพื้นที่สร้างสรรค์โดยศึกษา บริบทพื้นที่ บุคคล กิจกรรมด้วยการถอดบทเรียน การประเมิน เพื่อได้ข้อเสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนของสภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี

ด้านสนามวิจัย พื้นที่ตำบลรูสะมิแล จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ตำบลรูสะมิแลเป็นพื้นที่หนึ่งของจังหวัดปัตตานี ที่มีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจในพื้นที่ เช่น ภาษา วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง รวมถึงการดำเนินชีวิต และด้วยความรุนแรงของสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ยังมีหลาย

จุดหลายประเด็นที่ต้องดูแลโดยเฉพาะพื้นที่เปราะบางนั้นหมายถึงเด็กและสตรี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ กลุ่มเยาวชนในตำบลรูสะมิแล อำเภอ เมืองในจังหวัดปัตตานี

ด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเยาวชนเด็กและเยาวชนในจังหวัดปัตตานี 20 คน

ด้านระยะเวลา พฤษภาคม 2565 – เมษายน 2566

ระเบียบวิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย (Research design)

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) สนทนากลุ่ม (Focus group) ส่งเสริมให้บุคคลสะท้อนถึงปัญหา และได้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง Checkland & Holwell (1998) กำหนดสามองค์ประกอบของ AR ซึ่งประกอบด้วยปัญหา (Area of Concern), กระบวนการแก้ปัญหา (Methodology) และ กรอบแนวความคิด หรือทฤษฎี Frameworks of Idea ซึ่งจะได้ข้อมูลในเชิงบรรยายและเชิงทำนาย (Descriptive and predictive knowledge) หรืออาจเรียกชื่อหนึ่งได้ว่า Radical Action Research

วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เขียนร่างพัฒนาโครงการ
2. ประชุมวางแผนการดำเนินงาน เตรียมการจัดเวที พร้อมออกแบบการจัดการกระบวนการ / กำหนดวัตถุประสงค์/เลือกเครื่องมือ/กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
3. จัดกิจกรรมและกระบวนการวิเคราะห์ในกลุ่มเพื่อจัดกลุ่มในการถอดบทเรียน โดยใช้เครื่องมือต้นไม้ชุมชน และตุ๊กตาชุมชน (กิจกรรมนันทนาการละลายพฤติกรรม แนะนำโครงการ แนะนำตัวเอง สร้างสัมพันธ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
  - เขียนความคาดหวังของการดำเนินโครงการครั้งนี้ คนละแผ่น)
4. focus group เพื่อศึกษาเรื่องการสร้างพื้นที่สร้างในชุมชน และกิจกรรมที่ควรส่งเสริม โดยใช้ Semi-structured question ประเด็นคำถามคือ
  - คุณคิดว่าพื้นที่สร้างสรรค์ควรเป็นรูปแบบไหน
  - ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
  - มีปัจจัยอะไรที่เราสามารถควบคุมหรือลดปัญหา
  - ในพื้นที่สร้างสรรค์ควรมีกิจกรรมอย่างไร
5. นำข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนมาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การออกแบบรูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์
6. เกิดกิจกรรมร่วมกันระหว่างกลุ่มนักวิจัย เยาวชนและแกนนำในชุมชนรูสะมิแล
7. คืบข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายและร่วมกับชุมชนผู้มีส่วนร่วมเพื่อกำหนดรับทราบถึงรูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์

ตารางแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม(Participant Rural Appraisal : PRA)

ขั้นที่	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เทคนิค
1.การเตรียมการก่อนเก็บข้อมูล	1. เพื่อค้นหาปัญหาปัจจุบันในเยาวชนกลุ่มตัวอย่างในชุมชน รุสะมิแล	-ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน/ กลุ่มเป้าหมายหลัก/ ติดต่อตัวแทน กลุ่มเป้าหมาย คือเยาวชน เด็กและ เยาวชน รุสะมิแล	-ศึกษาข้อมูลจากวารสาร/ ค้นหาวรรณกรรม/เอกสาร วิจัย -แนะนำตัวเอง และที่มาการ ทำวิจัยในครั้งนี้
2.การค้นหาสาเหตุการดำเนินงาน	2. เพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และ ออกแบบแนวทางกิจกรรมจิต อาสาด้วยกัน	-จัดวงสนทนากลุ่มตัวแทนเพื่อค้นหา ประเด็นสาเหตุเบื้องต้น -จัดวงสนทนากลุ่มตัวแทนเยาวชน รุสะมิแล ปิดตานี้ เพื่อจัดทำกิจกรรม รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ กลุ่มเยาวชนรูปแบบการสร้างพื้นที่ สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน โดยวิธีการ จัดวิทยากรให้ความรู้ถึงความหมาย ของพื้นที่สร้างสรรค์/ มีการ แลกเปลี่ยน เพื่อค้นหาเป้าหมาย และ ได้แนวทางของการทำกิจกรรมร่วม การให้เห็นเป็นรูปแบบพื้นที่ สร้างสรรค์ที่เกิดจากเยาวชน โดยการ ใช้เครื่องมือต้นไม้ชุมชนในการ วิเคราะห์ปัญหาแล้วนำมาซึ่งกิจกรรม	-สนทนากลุ่ม -สัมภาษณ์เดี่ยว
3.วิเคราะห์พื้นที่ การทำกิจกรรม ร่วม/เสนอแนวทาง	3. เพื่อให้เยาวชนมีพื้นที่ทำ กิจกรรมอย่างสร้างสรรค์เกิด ประโยชน์เรียนรู้ร่วมกัน	-จัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อเสนอ แลกเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงาน กิจกรรมรูปแบบการสร้างพื้นที่ สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชนรูปแบบการ สร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชนใน ประเด็นกิจกรรมจิตอาสาที่สามารถ ทำได้ในชุมชนและให้มีความ สอดคล้องและมีความเป็นไปได้กลับ สถานการณ์ โควิด-19	-จัดเวทีเสวนากลุ่ม -ระดมพลังสมองร่วมกันเพื่อ เกิดกิจกรรมให้เป็นไปใน แนวทางเดียวกัน -กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีประโยชน์ ต่อสังคม -มีการเผยแพร่สื่อกิจกรรม เพื่อปรับถึงแผนนโยบาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสรุป ตีความหมายหาความสัมพันธ์ของข้อมูลและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยพิจารณาจากความจริง ความคล้ายคลึง และความแตกต่างของข้อมูลจากนั้นการนำเสนอข้อมูลมาเขียนโดยเชิงพรรณนาซึ่งประเด็นในการวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ข้อมูลดังกล่าว ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือผลจากการถอดบทเรียนสาเหตุความหมาย รูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์ของการดำเนินงาน กระบวนการและรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสา และการสะท้อนคิดหลักจากการทำกิจกรรม การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มุ่งหาคำตอบเชิงสาเหตุของกรดำเนินงานและเสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เราเจาะจง คือ เด็กและเยาวชนในตำบลรูสะมิแล

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง : เด็กและเยาวชน 16-21 ปี ในพื้นที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
 สถานที่ทำการวิจัย : ที่ทำการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลรูสะมิแล , โรงเรียนรูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี
 ระยะเวลาการดำเนินงาน : ธันวาคม 2564 – มีนาคม 2565

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาปัญหาปัจจุบันที่เกิดในเยาวชนกลุ่มตัวอย่างในชุมชนรูสะมิแล และเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางการกิจกรรมจิตอาสาด้วยกันอย่างสร้างสรรค์เกิดประโยชน์เรียนรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการแก้ปัญหาโดยการค้นพบข้อมูลทั่วไป ด้วยวิธีการถอดบทเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อไปสู่การขยายสู่พื้นที่การเรียนรู้ การจัดการพื้นที่เรียนรู้เชิงพื้นที่ และเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ตำบลรูสะมิแล บริบทพื้นที่ การถอดบทเรียน การประเมิน การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา” โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PPA) ซึ่งประเด็นในการวิเคราะห์รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ข้อมูลดังกล่าว ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ ผลจากการถอดบทเรียนสาเหตุ ความหมาย รูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์ของการดำเนินงาน กระบวนการและรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสา และการสะท้อนคิดหลักจากการทำกิจกรรม การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มุ่งหาคำตอบเชิงสาเหตุของการดำเนินงาน และเสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เราเจาะจง คือ เด็กและเยาวชนในตำบลรูสะมิแล

จากการสังเกตการณ์ผู้ศึกษาในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนในพื้นที่รูสะมิแล จะใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว และด้วยสถานการณ์โควิด เด็กและเยาวชนจะเรียนออนไลน์ ซึ่งสามารถอยู่ช่วยงานบ้านได้ แต่จะใช้ช่วงเวลาว่างในการรวมกลุ่ม ทำกิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมนันทนาการ เช่น เล่นกีฬา และมีการรวมตัวกันบ้าน ตามร้านกาแฟ เนื่องจากเป็นกลุ่มเยาวชนกึ่งเมือง การแต่งกายของกลุ่มเยาวชน จะแต่งกายตามสมัยนิยม เช่น ชายแต่งตัวเสื้อยืด กางเกงขายาว รองเท้าแตะ ส่วนผู้หญิง แต่งกายเรียบร้อย เสื้อแขนยาว กางเกงขายาว กระโปรง แล้วแต่สะดวก ใส่ผ้าคลุมลายพื้นตามความชอบส่วนบุคคล เมื่อมีการคลุส และมีการสัมภาษณ์ กลุ่ม เยาวชน พบว่าการใช้ภาษา จะถนัดการใช้ภาษาถิ่นบ้าง มลายู และภาษาไทยได้ จุดเด่นหลักที่ค้น กลุ่มเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง มีความแสดงออกด้านความคิด และมีความเป็นผู้นำและผู้ตามเนื่องจากกลุ่มเยาวชนตัวอย่างเป็นกลุ่มที่มาจากการศึกษา จากหลากหลายสถาบันทำให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็นด้านสังคมที่มีความหลากหลายและหลุดกรอบไปจากเดิม ทั้งนี้เมื่อเชื่อมโยงไปกับโจทย์และวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาการออกแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์พื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางการกิจกรรมจิตอาสาด้วยกันอย่างสร้างสรรค์เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการแก้ปัญหาโดยการค้นพบข้อมูลทั่วไป ในการแสดงออกทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงความคิดเห็น ดังการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ การให้ความหมายพื้นที่สร้างสรรค์ในบริบทของพื้นที่ชุมชนรูสะมิแลที่กล่าวว่า

“... พื้นที่สร้างสรรค์ในนิยามของผม เป็นพื้นที่ที่สามารถทุกคนเข้าอยู่ด้วยกันและสามารถทำกิจกรรมได้ เป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเชิงผ่อนคลาย อย่างเช่น ที่ชลประทานสุระมิแลเนี่ย ทุกเย็นก็จะมีเด็กๆ หรือผู้ใหญ่ไปออกกำลังกายหรือไปนั่งชมวิว และก็ยังสามารถทำกิจกรรมได้หลายๆคน พุดคุยกัน ซึ่งผมคิดว่าการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมที่ผ่อนคลายครับ...”

(ตัวแทนสภาเด็กและเยาวชนตำบลสุระมิแล,สัมภาษณ์เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2565)

“...อัสสาลามูออลัยกุม เป็นรองประธานสภาเด็กๆ ขออนุญาตเสนอนิยามพื้นที่สร้างสรรค์ สำหรับหนู หนูคิดว่า เป็นพื้นที่ที่คนในพื้นที่สร้างประโยชน์ หรือบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชนของเรา ต้องอาศัยความร่วมมือกับคนในพื้นที่นั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นคนในพื้นที่หรือองค์กรผู้นำ หรือคนพื้นที่ใกล้เคียงที่มีบทบาทและหน้าที่ในการร่วมมือกันและที่สำคัญ อยากให้มีเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ได้อยู่ร่วมกัน เพื่อให้พื้นที่นั้นสร้างสรรค์อย่างมีคุณภาพ ด้วยความร่วมมือจากคนหลายๆฝ่าย เมื่อคนแต่ละฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี พื้นที่ตรงนั้นจะสร้างสรรค์และเป็นรูปแบบใหม่ เพราะว่าเรามีหลายคนหลายความคิด จะทำให้พื้นที่ตรงนั้นสร้างสรรค์อย่างมีคุณภาพค่ะ...”

(รองประธานสภาเด็กและเยาวชนตำบลสุระมิแล,สัมภาษณ์เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2565)

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วม		จำนวนคน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	15	75.00
	หญิง	5	25.00
อายุ	21 ปี	6	30.00
	19 ปี	4	20.00
	18 ปี	4	20.00
	20 ปี	3	15.00
	16 ปี	2	10.00
	17 ปี	1	5.00
ระดับการศึกษา	มัธยมปลาย	2	10.00
	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	5	25.00
	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	8	40.00
	ปริญญาตรี	5	25.00

จากข้อมูลเบื้องต้นพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนในตำบลรุสะมิแลเป็นพื้นที่รวมที่ทุกคนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันสร้างประโยชน์ให้คนในชุมชนโดยมีภาคีองค์การในชุมชนมีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรม การที่เราทำงานกับสังคมทำให้เราเห็นความแตกต่าง เวลาจะทำงานทางสังคมเราต้องสังเกตความแตกต่างทางร่างกาย และจิตใจ ลักษณะร่างกายเพียงพอต่อการทำงานหรือไม่ และเราต้องสังเกตลักษณะทางอารมณ์ เช่นคนที่ยกตัวเองเป็นศูนย์กลางจะไม่สามารถทำงานร่วมกับใครได้ และสังเกตความแตกต่างของสังคมเช่น 1.ระดับการศึกษา เช่นบางคนจบโรงเรียนสามัญล้วน บางคนจบสามัญควบคู่กับศาสนา 2.เศรษฐกิจฐานะทางสังคม สุดท้ายแล้วไม่ว่าเขาจะเป็นใครฐานะทางสังคมแบบไหนเราก็ควรเรียนรู้ที่จะอยู่กับเขาได้ ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมของการปรับตัว ในความแตกต่างทุกคนล้วนมีความต้องการ พื้นฐานแรกที่มีมนุษย์ต้องการคือ อย่างแรกคือ ปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย อย่างที่สองคือ ความมั่นคง คือใช้ชีวิตปลอดภัย มีการทำงานที่มั่นคง การมีเงินเป็นต้นทุนของชีวิต อย่างที่สามคือ การยอมรับ เราทุกคนต้องการเป็นที่ยอมรับ ดังนั้นเวลาทำงานร่วมกับผู้อื่นเราควรที่จะชมเขาสักนิดหนึ่ง อย่างที่สี่คือ เกียรติยศ เราทุกคนต้องการชื่อเสียงต้องการความเคารพจากคนอื่น อย่างที่ห้าคือ คุณค่าของชีวิต เช่นความสำเร็จเราทุกคนทำอะไรก็ต้องการความสำเร็จ เราอยากให้ทุกคนพึงพอใจกับสิ่งที่เราทำอยู่ ซึ่งจะสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของตัวแทนเด็กและเยาวชนในตำบลรุสะมิแลที่กล่าวถึงพื้นที่สร้างสรรค์นอกจากจะเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมนันทนาการอื่นๆแล้วก็อาจเป็นพื้นที่ส่งเสริมอาชีพเฉพาะถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน

“...พื้นที่สร้างสรรค์ในทัศนคติของผมคือ เป็นพื้นที่ที่เป็นโอกาสให้เด็กและเยาวชน มีส่วนร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรม พัฒนาท้องถิ่นจะให้คนที่ขาดโอกาส ไม่ว่าจะ เป็นเด็กและเยาวชน ผู้ที่เห็นต่างให้มาร่วมกันจัดเวทีสร้างสรรค์ให้เขาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะได้คำตอบที่ชัดเจน ที่หลากหลายเพื่อนำมาปรับและมาใช้ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในชุมชนของเราครับ...”

(นายยูโซะ(นามสมมติ) สัมภาษณ์เมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565)

“...พื้นที่สร้างสรรค์เนี่ย ถ้าจะเป็นการส่งเสริมอาชีพของชาวบ้านเพื่อต่อยอดให้เขามีรายได้ที่มั่นคงและพัฒนา สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้กับเขา นี่เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ในทัศนคติของผมนะครับ ถ้าชาวบ้านมีอาชีพที่มั่นคง ลูกของเขา การศึกษาจะดีขึ้นตามไปด้วย นี่เป็นสิ่งสำคัญคือการส่งเสริมอาชีพ...”

(นายยูโซะ(นามสมมติ) สัมภาษณ์เมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2565)

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโชติเวชญ์ อึ้งเกลี้ยง และคณะ (2562) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนนักคิดสร้างสรรค์ เพื่อศึกษาปัจจัยและกระบวนการคิดพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดสามด้านด้วยกัน คือ1.แนวคิดด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เป็นกลุ่มของแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึง ศักยภาพทางสมองที่ลักษณะความคิดแบบอนกนัย (Divergent Thinking) สามารถคิดได้กว้างไกล หลายทิศทาง และหลายแง่มุม ซึ่งอยู่ในฐานะกระบวนการที่พัฒนาศักยภาพ หากมองถึงมิติการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มเด็ก

และเยาวชนก็จะนำไปสู่การพัฒนาความต้องการรวมถึงกระบวนการคิดอย่างมีแบบแผน และการแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของการลดความขัดแย้ง การตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างกันการพัฒนามนุษย์ กระบวนการคิด มันจะมีหลากหลายรูปแบบ เช่น ร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา

“...การมีพื้นที่สร้างสรรค์ในพื้นที่คิดว่าดีครับเพราะในพื้นที่บางส่วนไม่มีกิจกรรม ไม่มีกิจกรรมไม่มีคนมาทำกิจกรรมหรือกิจกรรมไม่ถึงในบางพื้นที่ และเด็กส่วนใหญ่ต้องการกิจกรรมข้างนอกไกลบ้าน และถ้าพื้นที่ในการดูแลของสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเมืองปัตตานีก็จะมีกิจกรรมในทุกๆปี...”

(นายกฤษฎี ประธานสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเมืองปัตตานี, สัมภาษณ์เมื่อ 23 มีนาคม 2565)

ข้อค้นพบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ในการเรียนรู้และออกแบบแนวทางกิจกรรมจิตอาสาด้วยกัน เพื่อให้เยาวชนมีพื้นที่ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์เกิดประโยชน์เรียนรู้ร่วมกันโดยแรกเริ่มเป็นการให้ความรู้การนิยามพื้นที่สร้างสรรค์จากนั้นมีการสอบถามความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่สร้างสรรค์โดยให้มีการกำหนดรูปแบบเองโดยใช้เครื่องมือต้นไม้ชุมชน เพราะวิเคราะห์พื้นที่กำหนดกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีความเห็นว่าในชุมชนมีขยะจำนวนมากและขาดการจัดการที่ดี จึงเป็นที่มากิจกรรมการขยะเพื่อสร้างความตระหนักภายในชุมชน โดยกิจกรรมมีการวางแผนที่จะทำการเก็บร่วมกับการสร้างความตระหนักในการจัดการขยะ ซึ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนได้กำหนดจุดรวมตัวในการทำกิจกรรมที่บริเวณสนามฟุตบอลตำบลรูสะมิแล และชลประทานในพื้นที่ตำบลรูสะมิแล ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์ของเด็กและเยาวชน และนักท่องเที่ยวในการทำกิจกรรมพบปะและเล่นกีฬา โดยพบว่ามีขยะจำนวนมากส่งผลต่อการเกิดมลภาวะสิ่งแวดล้อมซึ่งขยะส่วนใหญ่เป็นขยะจำพวกพลาสติก ที่ย่อยสลายยากและเกิดจากการนำขยะจากภายนอกมายังพื้นที่โดยผู้มาใช้พื้นที่ ทั้งนี้การจัดการแหล่งทิ้งขยะมีสถานที่ทิ้งขยะ ที่ถูกต้องก็เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการขยะที่ดี

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์กลุ่มเยาวชน ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้วยกิจกรรมจิตอาสา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาปัญหาปัจจุบันที่เกิดในเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง ในชุมชนรูสะมิแล และเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และออกแบบแนวทางกิจกรรมจิตอาสาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เกิด ประโยชน์เรียนรู้ร่วมกัน และนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการแก้ปัญหาโดยการค้นพบข้อมูลทั่วไป ด้วยวิธีการ ถอดบทเรียนในกลุ่มตัวอย่าง สามารถขยายสู่พื้นที่การเรียนรู้ ของการการจัดการพื้นที่เรียนรู้เชิงพื้นที่ และเป็น แนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ตำบลรูสะมิแล กิจกรรมจิตอาสาของเด็กและ เยาวชน ในตำบลรูสะมิแล ในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรมการเก็บขยะสนามฟุตบอลประจำตำบล ซึ่งขยะ ดังกล่าวมาจากผู้คนที่มาใช้พื้นที่ แล้วมีการทิ้งไม่ถูกที่ หรือการจัดการที่ไม่ดีพอ จากการสังเกตอาจเป็นไปได้ว่า ไม่มีถังขยะสำหรับทิ้งขยะ และบางส่วนขยะมาจากชุมชน อีกทั้งบริเวณนี้ยังมีตลาดประจำสัปดาห์ การจัดการ ขยะไม่ทั่วถึง ทำให้กลุ่มเยาวชนรวมตัวกัน ด้วยการจัดการขยะประจำสัปดาห์ทุกวันอาทิตย์ในช่วงบ่ายและ ช่วงที่มีกิจกรรมประจำตำบล เช่น การแข่งขันกีฬาประจำปี กิจกรรมต้อนรับเดือนรอมฎอนอันประเสริฐ

ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการศึกษา

1.เยาวชนในตำบลรูสะมิแลสามารถออกแบบกิจกรรมร่วมกันโดยใช้กระบวนการเครื่องมืออย่างง่าย เช่น ต้นไม้ชุมชนในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์โดยกิจกรรมเก็บขยะ ซึ่งพื้นที่นั้นโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีการทำ กิจกรรมร่วมกันของเด็กและเยาวชน เช่น สนามฟุตบอลสามารถเล่นกีฬา นันทนาการอื่นๆได้ การจัดการกิจกรรม ต้อนรับเดือนรอมฎอนอันประเสริฐ และอีกทั้งยังเป็นพื้นที่ตลาดประจำหมู่บ้าน

2.เกิดกิจกรรมร่วมกันของเยาวชน โดยการทำกิจกรรมร่วมกันในทุกสัปดาห์และให้ตระหนักถึงความ รับผิดชอบของเยาวชนในพื้นที่

ข้อค้นพบ

1.เกิดกลไกการขับเคลื่อนแนวทางกระบวนการการแก้ไขจัดการปัญหาเรื่องขยะในชุมชน โดยเยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น โดยการเรียนรู้รูประดมที่ประสบความสำเร็จ ได้แนวคิดมาปรับใช้ นั่งตั้งวง จับเข้า หารือ แลกเปลี่ยน และปฏิบัติการ

2.การประสานงานโดยเยาวชน ผู้นำเยาวชน มีการพูดคุยกับชาวบ้านหาข้อสรุปในการแก้ปัญหา

3.การสร้างรูปธรรมให้เห็นก่อให้เกิดความเชื่อมั่น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

นักวิจัยเกิดความคิดต่อยอด บริหารจัดการขยะในชุมชนและนำไปสู่งานพัฒนาของผู้นำหมู่บ้าน เช่น มีการพูดคุยกันระหว่างผู้นำหมู่บ้านและลูกบ้าน จนมีการพัฒนาหมู่บ้านทุก 2 สัปดาห์ หรือเมื่อมีกิจกรรม ร่วมกันในพื้นที่ เป็นต้น

ชุมชน เกิดความร่วมมือในการทำงานระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดความสามัคคีกับประชาชนในชุมชน รวมถึงคนในพื้นที่ที่มีความตระหนักถึงการรักษาความสะอาดในชุมชนของตนเอง และพื้นที่สาธารณะในชุมชน ที่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องการจัดการขยะ และมีแนวคิดรวมกลุ่มจัดการขยะ 2 สัปดาห์ละครั้ง ชุมชนเห็นความสำคัญเรื่องการจัดการขยะ จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ตัวแทนสภาเด็กและเยาวชนของตำบล